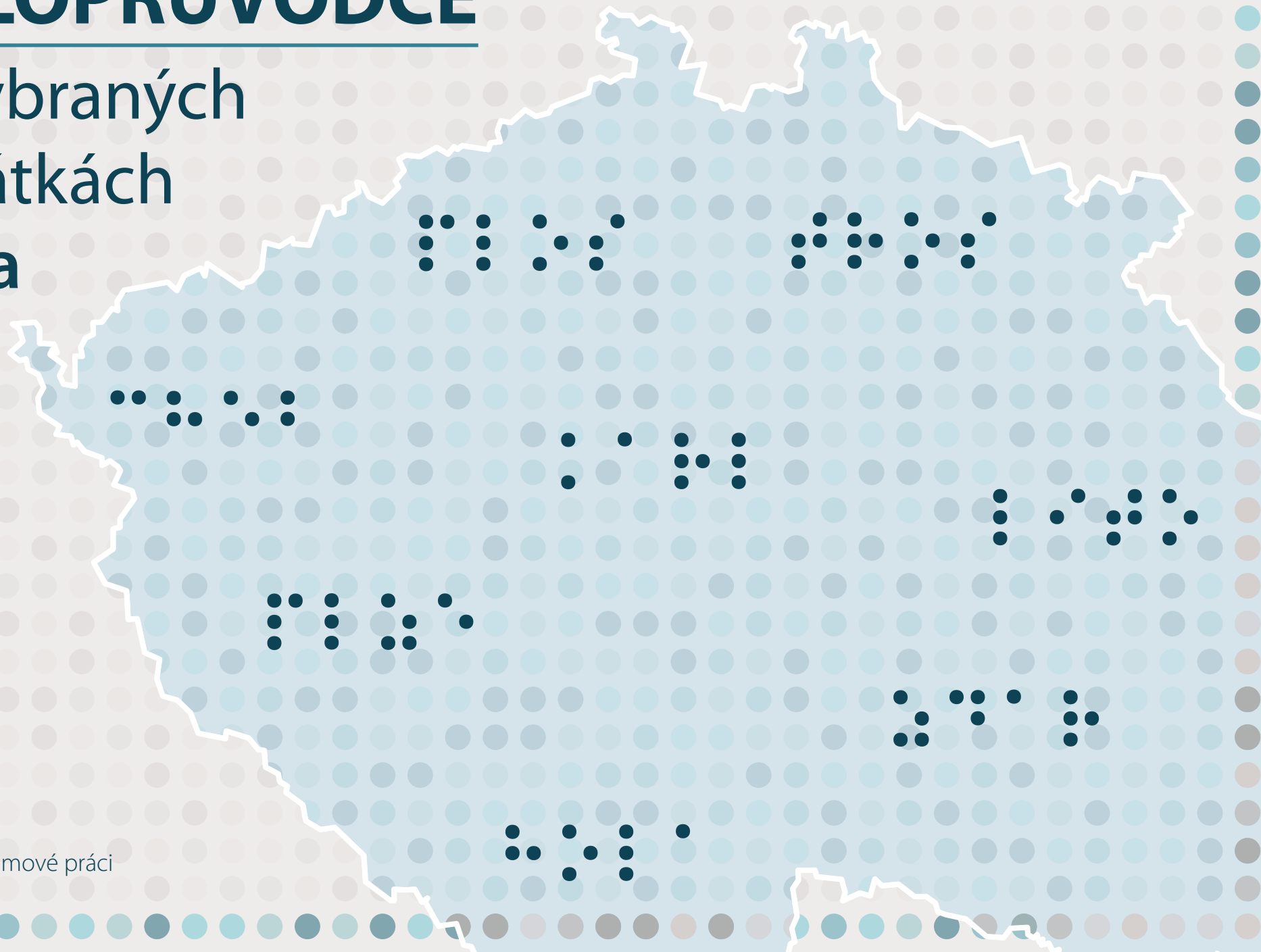

TYFLOPRŮVODCE

po vybraných
památkách
Česka

Jakub ŽEJDLÍK

příloha 1 k diplomové práci

TYFLOPRŮVODCE

po vybraných
památkách
Česka

Jakub Žejdlík

Olomouc 2022

Příloha 1 k diplomové práci

Název diplomové práce: Tyfloprůvodce po vybraných památkách Česka

Autor diplomové práce: Bc. Jakub ŽEJDLÍK

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Alena VONDRÁKOVÁ, Ph.D., LL.M.

Datum obhajoby: 6. června 2022

Katedra geoinformatiky, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

17. listopadu 50, Olomouc 771 46, www.geoinformatics.upol.cz

Tyfloprůvodce byl vypracován v rámci projektu RIDARP (TL03000679).

Tisk a vazba: Vydavatelství UP, Katedra geoinformatiky UP

Olomouc 2022

© **Jakub ŽEJDLÍK, 2022**

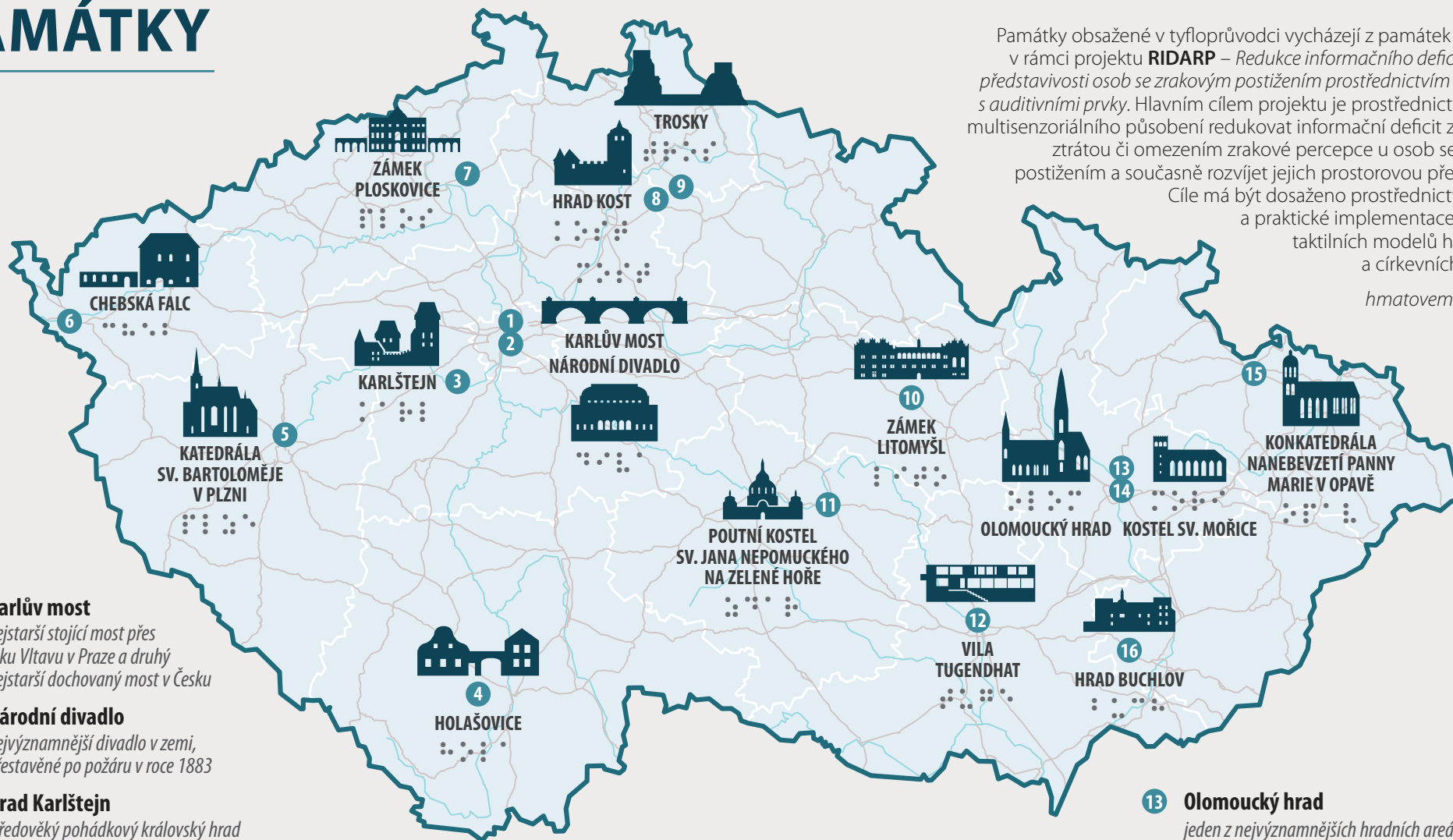

Přírodovědecká
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

PAMÁTKY

Památky obsažené v tyfloprůvodci vycházejí z památek vybraných v rámci projektu **RIDARP** – Redukce informačního deficitu a rozvoj představitosti osob se zrakovým postižením prostřednictvím 3D modelů s auditivními prvky. Hlavním cílem projektu je prostřednictvím využití multisenzoriálního působení redukovat informační deficit zapříčiněný ztrátou či omezením zrakové percepce u osob se zrakovým postižením a současně rozvíjet jejich prostorovou představivost. Cíle má být dosaženo prostřednictvím tvorby a praktické implementace 3D audio-taktilních modelů historických a církevních památek.

hmatovemapu.upol.cz

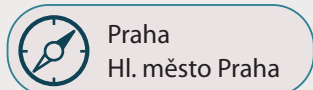
- 1 Karlův most**
nejstarší stojící most přes řeku Vltavu v Praze a druhý nejstarší dochovaný most v Česku
- 2 Národní divadlo**
nejvýznamnější divadlo v zemi, přestavěné po požáru v roce 1883
- 3 Hrad Karlštejn**
středověký pohádkový královský hrad založený kolem roku 1348 Karlem IV.
- 4 Holašovice**
jihocheská vesnice postavená ve stylu tzv. selského baroka
- 5 Katedrála svatého Bartoloměje**
gotický trojlodní chrám stojící na náměstí Republiky v Plzni
- 6 Chebská falc**
jiná císařská falc na území Česka, postavená kolem roku 1180 pro císaře Fridricha Barbarossu

- 7 Zámek Ploskovice**
barokní zámek, který se stal soukromou rezidencí císaře Ferdinanda V. Habsburského
- 8 Hrad Kost**
jeden z nejzachovalejších gotických hradů u nás, nacházející se v Českém ráji
- 9 Hrad Trosky**
symbol Českého ráje a jeden z nejnávštěvovanějších hradů v Česku

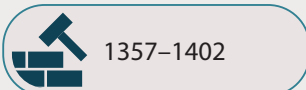
- 10 Zámek Litomyšl**
renesanční zámek se sgrafitovou výzdobou, postavený v 16. století Pernštejný
- 11 Poutní kostel Svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře**
jedna z nejvýznamnějších staveb barokní gotiky, nacházející se u Žďáru nad Sázavou
- 12 Vila Tugendhat**
stěžejní dílo funkcionalistické architektury, postavené v letech 1929–1930 v Brně

- 13 Olomoucký hrad**
jeden z nejvýznamnějších hradních areálů v Česku, kde byl v roce 1306 zavražděn král Václav III.
- 14 Kostel svatého Mořice**
gotický farní kostel v centru Olomouce s největšími varhanami v Česku
- 15 Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie**
trojlodní kostel stojící v centru Opavy, vybudovaný ve 14. století v gotickém slohu
- 16 Hrad Buchlov**
středověký královský hrad z 1. poloviny 13. století, přestavěný v 16. století do renesančního slohu

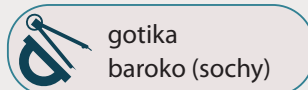
KARLŮV MOST

Praha
Hl. město Praha

1357–1402

gotika
baroko (sochy)

Karlův most, jedna z nejvýznamnějších stavebních památek Prahy. Karlův most je nejstarší stojící most přes řeku Vltavu v Praze a zároveň druhý nejstarší dochovaný most v České republice. V Čechách to byla v pořadí čtvrtá kamenná mostní stavba, po mostu Juditině, Píseckém a Roudnickém. Most se středověkými základy a cennou barokní a pozdější sochařskou výzdobou, byl v roce 1962 zapsán mezi národní kulturní památky.

Karlův most vznikl v době vlády Karla IV. jako spojnice Starého Města a Malé Strany. Nový most byl vybudován až po poškození tzv. Juditina mostu, který pocházel z 2. poloviny 12. století. Základní kámen dnešního Karlova mostu byl položen 9. července 1357. Král tímto završil první desetiletí vlády, kdy stihl založit univerzitu (1348), Nové Město pražské (1348), chrám sv. Víta (1344 po boku otce), hrad Karlštejn (1348) a Emauzský klášter na Slovanech (1347). Autorem projektu byl snad Mistr Otto, po něm stavbu vedl Petr Parléř, a to celých 40 let. Když v roce 1397 zemřel, byl most již sjízdný, i když ne zcela dokončený. K tomu došlo až kolem roku 1402.

Stavba Karlova mostu typově kopírovala starší románský most Juditin. Na malostranském břehu ústil most zřejmě mezi dvojicí věží, z nichž zůstala zachována jen jižní, staroměstská brána byla situována ve věži postavené patrně dodatečně na prvním mostním pilíři, vybudovaném na nevelkém ostrůvku ve Vltavě. Stavebním materiálem jádra mostu je pískovec a křemenec, vnější plášť stavby byl proveden z pískovcových kvádrů, spojených kromě kvalitní malty ještě železnými skobami ukrytými ve spárách. Tradované použití vajec v maltě pro vylepšení pevnosti bylo definitivně vyvráceno v roce 2010. Most patřil mezi nejmohutnější mostní stavby své doby. Má celkem 16 polí kolísajících rozměrů – 16,62–23,38 metrů. Dlouhý je 515,76 metrů a jeho šířka je v rozmezí 9,40–9,50 metrů. Kamenné zábradlí je široké 40 cm a chodníky měly 1,7 metru, mezi nimi byla vozovka o šířce 5,10–5,30 metrů. V souvislosti se zmínkou o chodníku a vozovce je potřeba uvést, že až do roku 1965 jezdila po mostě auta. V letech 1905–1908 také elektrické tramvaje.

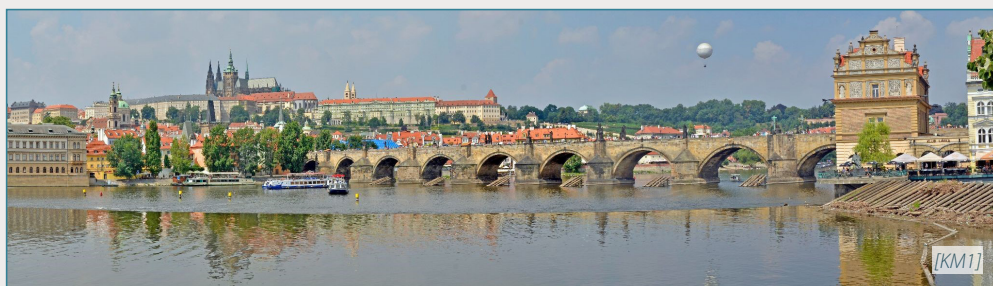
Most na obou stranách končí věžemi, které měly nejen funkci obrannou, ale také reprezentační. Most i věže byly součástí korunovační cesty. Střechy věží, stejně jako jejich sochařská výzdoba, byly pokryty leštěným zlatem a budily patřičný dojem. V neposlední řadě sloužily věže jako celnice. Na mostě se vybíralo clo až do roku 1816. Výstavba Staroměstské

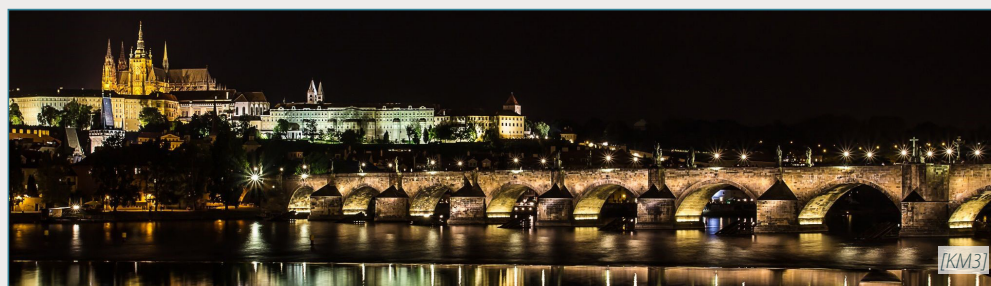
Karlův most – pohled z Petřínské rozhledny [KM2]

věže začala zřejmě záhy po položení základního kamene mostu. Přízemí bylo dokončeno po r. 1373 a patro o 5 let později. Podle dobového nápisu ve svatovítské katedrále byl autorem výstavby mostu a tedy i věže stavitel pražské katedrály P. Parléř, což potvrzuje i slohový rozbor. Doplnky výzdoby byly provedeny později, za krále Václava IV. Kamenný ochoz byl vybudován až někdy po r. 1515. Věž byla několikrát upravována – v 17. století po třicetileté válce, kdy ji poškodila dělostřelba švédského obléhání. V 19. století pak po poškození v revoluci v roce 1848. V letech 1874–1880 prošla věž velkou rekonstrukcí pod vedením architekta Mockera. Gotickou výmalbu průjezdu 1877–1878 restauroval a domaloval malíř Petr Maixner. Sochařská výzdoba věže, pocházející rovněž z parléřovské huti byla postupně ve 20. a posléze začátkem 21. století nahrazena kopiemi. Konkrétně šlo sochu císaře Karla IV., dva znakové štíty, sochy svatého Víta (na mostě) a římského krále Václava IV. v prvním patře, a sochy sv. Zikmunda a sv. Vojtěcha v patře nad nimi, spolu s plastikou lva uprostřed. Věž je vysoká 47 metrů nad most, její věžičky se tyčí až do výše 64 metrů. Na její ochoz vede 138 schodů.

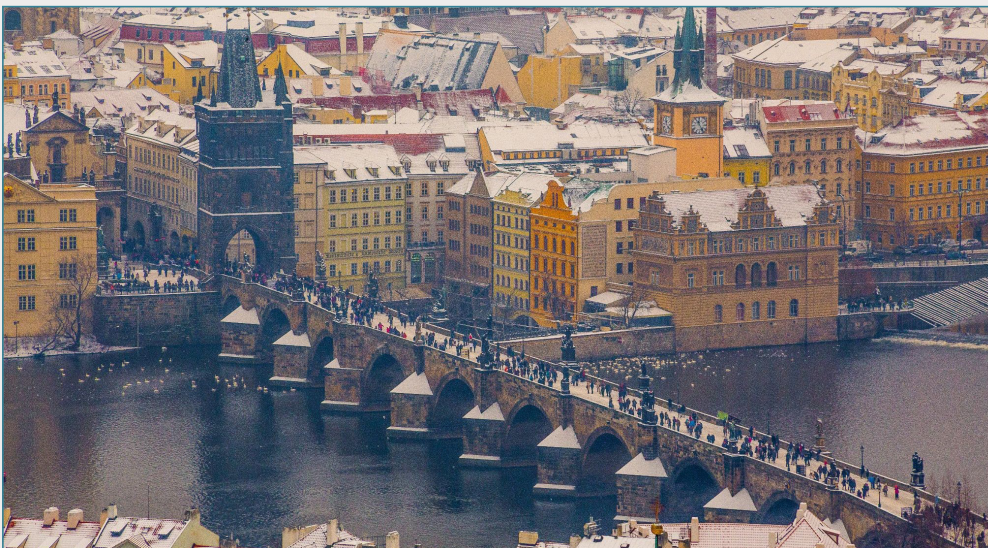
Na Malé Straně most končí mezi dvěma věžemi. Menší z nich, jižní, je tzv. Juditina věž, která byla původně součástí Juditina mostu. Románská věž z kvádríkového zdiva byla ve 13. století doplněna předemurávaným opevněním. V roce 1591 byla renesančně upravena. Základy vyšší malostranské věže byly položeny v roce 1407, kvůli husitským bouřím byla vlastní stavba

[KM1]

[KM3]

Karlův most v zimě [KM4]

započata až za Jiřího z Poděbrad v roce 1464. Věž je zjevně inspirována Staroměstskou mosteckou věží, jen je výrazně méně zdobena. I tato věž prošla velkou rekonstrukcí na konci 19. století, a její současná podoba je dílem architekta Mockera. Věž má 43,5 metrů. Mezi oběma věžemi na Malé Straně byl nejspíše za vlády Václava IV. postavena gotická brána s dvěma lomenými oblouky. Nahoře za cimbuřím je situován průchod spojující obě věže. Staroměstská i Malostranská věž jsou se vstupným přístupné veřejnosti.

Karlův most je známý svou bohatou sochařskou výzdobou. Most zdobí 30 převážně barokních soch od různých českých sochařů, hned několik soch je dílem Matyáše Bernarda Brauna a Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa, dvou nejvýznamnějších barokních sochařů u nás. Sochařská výzdoba na mostě samotném byla samozřejmě již dříve. Na třetím pilíři severní části mostu (blíže Staroměstské věži) stál již od doby Karla IV. prostý kříž. Ten byl během husitských bouří nejspíše zničen a následně několikrát obnoven. Koncem 17. století sem bylo instalováno ukřižování Krista z první třetiny 17. století. Je to nejstarší dochovaná sochařská výzdoba mostu.

Sochařská výzdoba Staroměstské mostecké věže [KM5]

V roce 1683 byla na most instalována socha sv. Jana Nepomuckého, první a jediná bronzová socha na mostě nahradila starší dřevěnou sochu instalovanou zde v polovině 17. století. Socha byla odlita v Norimberku podle předlohy mladého Jana Brokoffa. Za nejvýznamnější dílo na mostě je považován sen sv. Luitgardy. Jde o sousoší Matyáše Bernarda Brauna z roku 1710. Vidění sv. Luitgardy, jak je také nazýváno, patří mezi nejceněnější díla českého

Povodeň v roce 1872 [KM6]

Povodeň v roce 1890 [KM7]

baroka. Socha, respektive dnes již její kopie, je umístěna na 12. pilíři mostu směrem na Malou Stranu, poblíž schodů na Kampu. Ostrov Kampa byl až do 18. století bez spojení s mostem. Schody zde vznikly až v roce 1745. Dnešní schodiště je o století mladší, a vzniklo podle projektu Josefa Krannerera z roku 1844.

Most, jakožto vodní stavba samozřejmě neustále čelí vodnímu živilu, a ne vždy to bylo bez problémů. Povodně ohrožovaly most ještě před dostavbou ve 14. století, a pak de facto každých 50–100 let. K opravám stavebně porušeného mostu došlo po povodních v letech 1367, 1432, 1496, 1784 a 1890. Povodeň z roku 1432 byla nejspíše nejničivější, zbořeno bylo 5 pilířů a zaplavena byla velká část Starého Města. Most byl pak opravován dalších 71 let. Při povodni v září 1890 se díky kládám z utržených vorů zřítily 2 oblouky mostu a byly zničeny 3 pilíře. Následné opravy trvaly 2 roky. Další velké opravy se most dočkal v letech 1965–1978, po této opravě se již na most dostali pouze pěší. Aktuálně se plánuje velká oprava pláště mostu, délka trvání je odhadována na 20 let.

Sen sv. Luitgardy [KM8]

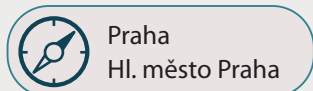
Zajímavosti

- Mostu se původně říkalo jen kamenný most nebo pražský most, až v 19. století jej začali nazývat Karlův most.
- Další most přes Vltavu byl postaven až v roce 1841 (dnes Most Legií).
- Karlův most je čtvrtá kamenná mostní stavba v našich zemích a dodnes druhá nejstarší po mostu v Písku.
- V roce 1393 bylo z mostu svrženo tělo umučeného vikáře Jana Nepomuckého. Jeho socha byla první ze současných soch na mostě.

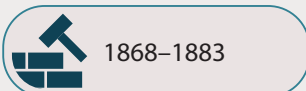

Sv. Jan Nepomucký [KM9]

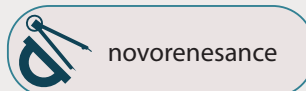
NÁRODNÍ DIVADLO

Praha
Hl. město Praha

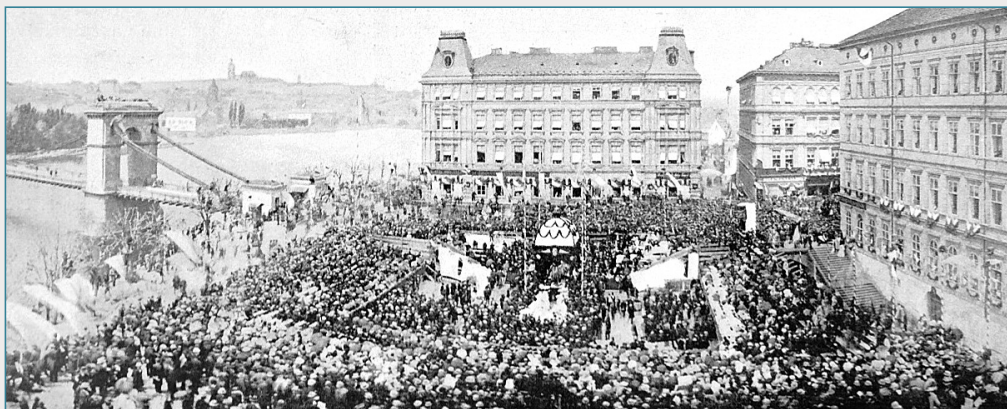
1868–1883

novorenesance

Národní divadlo v Praze je nejspíš nejznámějším divadlem v České republice. Novorenesanční budova je symbolem probuzení národního vlastenství ve druhé polovině 19. století. Stavba financovaná sbírkami, a postavená podle projektu Josefa Zítka na rohu Národní třídy a Masarykova nábřeží je jednou z nejvýznamnějších staveb v zemi. Svůj význam má v rovině kulturní, národní i architektonické. V roce 1992 se jako součást historického centra Prahy dostalo divadlo na Seznam světového dědictví UNESCO. V roce 1999 bylo prohlášeno národní kulturní památkou.

Při formování novodobého českého národa a jeho emancipace v rámci rakouské monarchie došlo k mnoha významným činům, na jejichž konci fakticky stálo vytvoření samostatného státu v roce 1918. Proces tohoto formování se nazýval České národní obrození, a je tradičně kladen do let 1775–1848. Jeho představitelé se snažili pozvednout český jazyk a probouzet v obyvatelích národní uvědomění. Nejvýraznější představitelé, později zvaní národní buditelé, se mimo jiné snažili o lepší vzdělání lidových vrstev. Prostředkem byly školy, české knihy, divadlo, muzea. Od konce 18. století se objevují snahy o založení českého divadla. Od roku 1783 fungovalo Nosticovo divadlo, to ale původně mělo uvádět německou činohru a italskou operu. Od roku 1786 po tři roky fungovalo divadlo Bouda, založené českou divadelní společností, bohužel zkrachovalo. Snahy o české divadlo přetrvaly i přes to, že Nosticovo divadlo časem uvádělo i jazykově česká představení. O postavení českého kamenného divadla uvažovali čeští vlastenci již od roku 1844. Žádost o udělení privilegia ke stavbě, zařízení a provozování předložil stavovskému výboru Sněmu království českého František Palacký v lednu 1845, vznikl Sbor pro zřízení českého národního divadla v Praze, a v roce 1850 byly zahájeny sbírky. V roce 1852 byl zakoupen pozemek na nábřeží, ale sbírka byla zatím příliš malá na stavbu zamýšlené velké budovy. Byla přijata varianta menšího dočasného divadla, a v roce 1862, po necelém roce stavby, bylo otevřeno Prozatímní divadlo.

Slavnostní položení základního kamene Národního divadla, 16. května 1868 [ND1]

Pohled z Petřínské věže, vlevo za historickou budovou lze vidět budovu Nové scény, pravé křídlo historické budovy tvoří původní Prozatímní divadlo [ND2]

Přípravy na stavbu velkého divadla pokračovaly a v roce 1868 byl slavnostně položen základní kámen. Ve skutečnosti šlo o celkem 20 kamenů z památných míst království. Například kameny z Řípu, Blaníku, Helfštýna, Buchlova, Vítkova či Trocnova. Slavnostního položení základního kamene se účastnilo podle odhadů 100 000–150 000 lidí. Stavba byla realizována podle návrhu architekta Josefa Zítka v letech 1868–1883. Jde o budovu obdélníkového půdorysu s čtyřbokou kupolí. Autor se inspiroval severoitalskou pozdně renesanční architekturou. Účinek majestátní budovy Zítka zesílil začleněním soch do exteriéru. Velice umně zpracoval průčelí a hlavní vstup divadla, takže je zakryta nepravidelnost pozemku. Novostavba k sobě také připojila Prozatímní divadlo, v jeho prostorech je nyní situováno jeviště a provozní zázemí divadla. Národní divadlo bylo poprvé otevřeno 11. června 1881 na počest návštěvy korunního prince Rudolfa premiérou Smetanovy Libuše, komponované již dříve pro tuto příležitost. V divadle proběhlo dalších 11 představení, a pak bylo uzavřeno kvůli dokončovací pracím. Během nich bohužel došlo k tragédii, v pátek 12. srpna 1881 došlo k požáru, který zničil měděnou kupoli, hlediště i jeviště divadla. Neštěstí vyvolalo novou vlnu příspěvků, a za necelé dva měsíce byl vybrán milion zlatých. Stavbu budovy po požáru dokončil Josef Schulz. Obnovené divadlo pak bylo otevřeno 18. listopadu 1883 opět představením Smetanovy Libuše.

Základní kameny Národního divadla [ND3]

V letech 1910–1911 byly nárožní pylony osazeny dvěma trigami, což byly poslední stavební úpravy na dlouhou dobu. Další přišly až ke konci 20 století, kdy v letech 1977–1983 proběhla rekonstrukce divadla. V roce 1983 byla v sousedství divadla postavena budova Nové scény. A konečně kolem roku 2015 proběhly restaurátorské práce spojené s obnovou řady výtvarných děl v hlavní historické budově.

Výzdoba divadla by vydala na samostatný článek. Skupina malířů a sochařů, která se podílela na dekorování divadelních interiérů i exteriéru bývá označována jako tzv. generace Národního divadla. Šlo o celkem 6 malířů a 5 sochařů, mezi nimi se skví jména jako Mikoláš Aleš, Vojtěch Hynais, Josef Václav Myslbek, nebo Jan Štursa. Za všechny detaily výzdoby zmíníme, že terasu na úrovni 2. galerie lemuje balustrádové zábradlí, na něm stojí sochy Apollóna a devíti Múz. Úroveň střední terasy převyšují pylony vysokými sokly bronzových trig s okřídlenými personifikacemi Vítězství. V hlavním foyeru zdobí střední pole zrcadlové klenby triptych Zlatý věk umění, Úpadek, Vzkříšení umění. Čtrnáct lunet vyplňuje cyklus Vlast. Čtyři nástěnné obrazy Život, Mýtus, Historie a Zpěv bohatýrský. Cenná umělecká výzdoba je soustředěna v prostorách mezi západním vestibulem a prezidentskou lóží. Na schodišti jsou alegorické obrazy Mír, Země české, Historie, v předsíni obrazy krajiny české historie. Za orchestřištěm na segmentově obloukovém půdorysu rámuje scénu jevištní portál, vzniklý po požáru. Jevištní portál uzavírá slavnostní malovaná opona, na níž figurální kompozice Vojtěcha Hynaise s velkým počtem reálných i alegorických postav vyjadřuje založení a budování Národního divadla.

Zajímavosti

- Sezóna 2022–2023 je již 140. v dějinách divadla.
- Divadlo je vysoké 26 metrů
- Národní divadlo má čtyři různé vlastní umělecké soubory: Laterna magika, Činohra Národního divadla, Balet Národního divadla, Opera Národního divadla
- Národní divadlo má tři opony. Slavnostní zdobenou malbami Vojtěcha Hynaise, červenou pro běžné použití a železnou pro případný požár.

Požár Národního divadla, dobová ilustrace z *Humoristických listů* [ND4]

Vnitřek divadla po požáru [ND5]

Budova Národního divadla v Praze, pohled přes Vltavu ze Střeleckého ostrova [ND6]

Pohled do orchestřiště [ND7]

HRAD KARLŠTEJN

Karlštejn
Beroun
Středočeský kr.

1348–1367

gotika
novogotika

Hrad Karlštejn byl založen roku 1348 jako soukromé reprezentační sídlo římského císaře a českého krále Karla IV. Později byl používán jako prostor pro uschování říšských korunovačních klenotů a souboru svatých ostatků. Byl zde uložen říšský korunovační poklad, a za husitských válek zde byly uloženy korunovační klenoty českých králů. Klenoty zde zůstaly uloženy skoro 200 let. Stavebně byl hrad po roce 1480 upraven pozdně goticky, v poslední čtvrtině 16. století potom renesančně. Poslední úprava byla provedena na konci 19. století a dala hradu dnešní podobu. Od roku 1918 je ve vlastnictví státu. V roce 1962 byl vyhlášen národní kulturní památkou.

Hrad Karlštejn leží na skalní vápencové ostrožně nad údolím řeky Berounky. V údolí se nachází stejnojmenná obec. Hrad je situován asi třináct kilometrů východně od Berouna a třicet kilometrů jihozápadně od centra Prahy. Leží uprostřed chráněné krajinné oblasti Český kras.

Hrad založil český král a budoucí císař Karel IV. Slavnostní založení hradu proběhlo 10. června 1348 za účasti arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Hrad byl postaven ve stylu vrcholné gotiky, stavba a výzdoba byla dokončena 9. února 1367 vysvěcením kaple sv. Kříže, kde byl uložen říšský korunovační poklad. Hlavními částmi hradu jsou Studniční věž, budova Purkrabství, Hodinová věž, Císařský palác, Mariánská věž a Velká věž. Jednotlivé architektonické prvky hradu jsou stupňovitě uspořádány podle významu, který jim Karel IV. přikládal, přičemž nejvýše je položena Velká věž.

Nejnižší položená Studniční věž a Purkrabství sloužily běžnému provozu, mohutný Císařský palác zakončený válcovou věží byl určen k obytným a reprezentačním účelům. V nižší Mariánské věži je kostel Panny Marie s nástěnnými malbami z poloviny 14. století a kaple sv. Kateřiny.

Karlštejn na rytině z roku 1720 [KA1]

Karlštejn na rytině z roku 1860 [KA2]

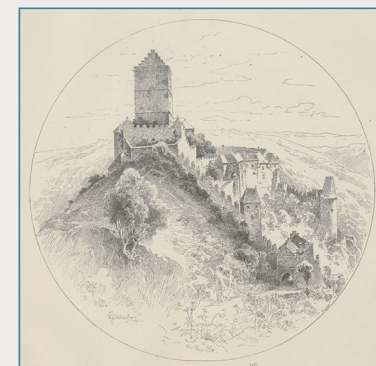

Pohled na Karlštejn od jihozápadu z podhradí [KA3]

Nejvýše položená a samostatně opevněná Velká věž s kaplí sv. Kříže je nejdůležitější částí celého hradu. Půdorys věže je 25×17 metrů. Průměrná síla zdiva je 4, na severní straně dokonce přes 6 metrů. Hlavním prostorem věže a vlastně celého hradu je kaple sv. Kříže. Stěny kaple obíhá ve spodní části pás s broušenými polodrahokamy, vsazenými do pozlaceného štuky. Horní část stěn vyplňují deskové obrazy pocházející z dílny dvorního malíře Mistra Theodorika. Soubor deskových obrazů světců, světic a biblických proroků, doplňují obrazy Ukřižování a Bolestný Kristus. Jde celkem o 129 deskových obrazů polopostav, které představovaly „Nebeské vojsko“ strážící svaté ostatky uložené v kapli. Některé z obrazových rámu měly malé otvory sloužící k uložení relikvií. Výzdobu kaple doplňují nástěnné malby. Klenba je celá pozlacená a pokrytá benátským sklem.

Karlštejn před přestavbou, foto kolem roku 1880 [KA4]

Karlštejn před přestavbou [KA5]

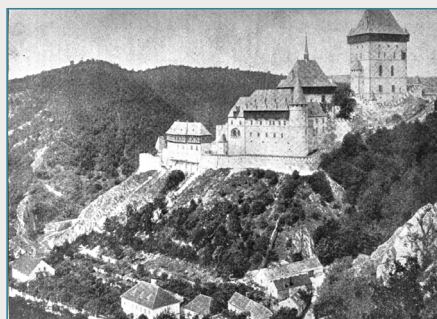

Historická podoba hradu před Mockerovou přestavbou na fotografii Františka Fridricha (1870) [KA6]

Hradní opevnění mělo ve své době odolat jakýmkoli útokům. To se potvrdilo v období Husitských válek, když v roce 1422 Karlštejn marně obléhali husitská vojska. Říšský poklad nechal před husity odvézt král Zikmund a poklad zůstal v říši, hrad nicméně po husitských válkách nadále fungoval jako úložiště korunovačnických klenotů či zemského archivu. S vývojem vojenské techniky se snížily obranné schopnosti hradu natolik, že ústup ze slávy byl jen

otázkou času. Na konci 16. století ještě byly z příkazu císaře Rudolfa II. opraveny poškozené hradní budovy, ale roku 1619 byly odvezeny korunovační klenoty i s archivem do Prahy. V roce 1620 posádka vydala hrad vojsku Ferdinanda II. bez boje a roku 1648 dobyli hrad Švédové. Po třicetileté válce byl podle zpráv hrad dost zchátralý, a tento stav zůstal až do 19. století.

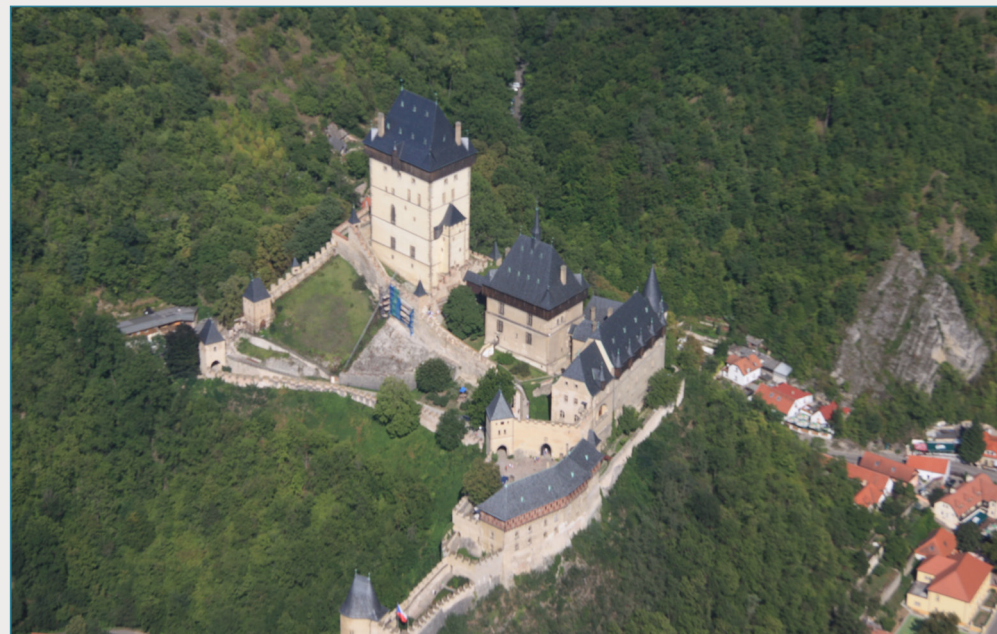
Zájem o Karlštejn se objevil až spolu s národním obrozením, které vyzvedávalo období vlády Karla IV. a upíralo pozornost na vše s ním související. Hrad a jeho význam pro stát rezonoval natolik, že císař František II. a jeho nástupce Ferdinand I. nechali nejvíce postižené části opravit. Koncem století bylo rozhodnuto o jeho rekonstrukci, o historizující přestavbě v duchu tzv. purismu. Přestavba probíhala v letech 1887-1905. Hrad byl následně zpřístupněn veřejnosti. V roce 1918 přešel do vlastnictví československého státu, a spravuje jej Národní památkový ústav. V roce 1962 byl prohlášen Národní kulturní památkou.

Karlštejn v roce 1917 [KA7]

Pohled na Karlštejn od jihovýchodu ze sedla mezi Plešivcem a Haknovou. Vlevo studniční věž, uprostřed purkrabství, vpravo císařský palác, za ním Mariánská a Velká věž [KA8]

Letecký pohled [KA9]

Purismus

Purus znamená v latině čistý, a purismus lpěl na tzv. čistém slohu. V případě obnovy památek to mimo jiné znamenalo odstraňovat veškeré pozdější úpravy objektů, což se stalo předmětem dlouhodobých sporů v rámci památkové péče. V 19. století bylo v tomto duchu opraveno či přestavěno velké množství středověkých památek. V našich zemích byl nejvýraznějším stoupencem purismu architekt Josef Mocker, který realizoval na 30 dostaveb a rekonstrukcí středověkých památek v Čechách. Zachránil několik

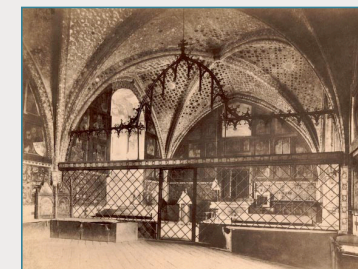
desítek historických objektů, které byly v havarijním stavu, puristický přístup si ovšem později vysloužil silnou kritiku, která se objevuje opakovaně. Stavby upravené v duchu purismu často spíše splňují romantické představy o minulosti, než aby se blížili původnímu vzezření.

Obraz sv. Jeronýma od Mistra Theodorika v kapli svatého Kříže [KA11]

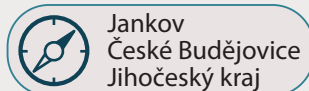

Studniční věž [KA10]

Kaple sv. Kříže na fotografii Jindřicha Eckerta z roku 1878 [KA12]

HOLAŠOVICE

Jankov
České Budějovice
Jihočeský kraj

13. století

selské baroko

Holašovice (německy Holschowitz, dříve také Holschowitz) je vesnice v jižních Čechách v okrese České Budějovice, vzdálená 16 km západně od Českých Budějovic a je součástí obce Jankov. Zdejší unikátní soubor budov ve stylu tzv. selského baroka ze sedmdesátých let 19. století tvoří jedinečný celek, který je od roku 1995 vesnickou památkovou rezervací a roku 1998 byl zapsán do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. V roce 2011 zde trvale žilo 147 obyvatel.

Holašovice byly založeny někdy kolem poloviny 13. století. V roce 1292 je ves připomínána jako majetek kláštera cisterciáků ve Vyšším Brodě. V držení kláštera ves zůstala až do poloviny 19. století. Po zrušení poddanství náležela ves od roku 1850 k obci Záboří, a to prakticky až do roku 1964. Od června 1964 jsou Holašovice součástí obce Jankov.

Malá vesnice ležící západně od Českých Budějovic stranou hlavních tras v klidném prostředí, vděčí také díky této své poloze za unikátní dochování. Vesnici tvoří 23 památkově chráněných usedlostí s celkovým součtem 120 budov, které tvoří ucelený soubor zahrnující také chlévy, maštale, výměnky, sýpky, brány a další. Usedlosti zabírají celý obvod obdélníkové návsi s rozměrem cca 210x70 metrů. Vesnice slouží převážně k trvalému bydlení, a většina budov je v soukromém vlastnictví.

Rybník na návsi [HO1]

Náves [HO2]

Vesnic obsahujících stavby ve stylu selského baroka je hned několik. Holašovice jsou nejjižnějším sídlem stavebního okruhu zděné lidové architektury jihočeských blat, a jde o unikátní příklad vesnického urbanismu z období vrcholné fáze středověké kolonizace. Je to takřka stoprocentně dochovaný středověký systém řazení jednotlivých usedlostí a staveb k nim patřícím v prostoru návsi. Toto uspořádání ve spojení s dochovaným štukovým dekorem dodává celé vsi jedinečnou atmosféru. Každý návštěvník se rázem ocitne na návsi vesnice poloviny 19. století.

Holašovice [HO3]

Kaple na návsi [HO4]

Na obrázku č. 5 je typická třístranná usedlost. Stojí na východní straně návsi, má bohatě zdobené dvou štítové průčelí s volutami. Po levé straně stojí sýpka neboli špýchar, naproti je obytné stavení. V jeho podkroví je dochována skladovací komora – lepenec. Štít domu nese letopočet 1863 a datace sýpky nad vstupem je 1857. Za špýcharem jsou stáje, na obytný dům navazují garáže, které vznikly přebudováním chlévů. Dvůr je uzavřen stodolou. Hlavní průčelí je dvouštítové s ohradní zdí s brankou a vjezdovou branou segmentově zaklenutou. Oba štíty sýpky i obytného domu jsou ukončeny barokizujícími křivkami volutových štítů s jemným štukovým dekorem, který podpírá hlavní průběžnou římsu domu a ohrazení s vjezdovou branou, se štukovým kvádrováním na nárožích sýpky. Usedlost je užívána k obytným účelům.

Na obrázku č. 6 můžeme vidět další typickou blatskou třístrannou usedlost. Tato je situována také na východní straně návsi, vedle předchozí usedlosti. Severně od vjezdové brány (vlevo) stojí obytný dům, naproti domu stojí bývalá sýpka, která byla v minulosti přestavěna na patrový výměnek. Poslední výrazná přestavba obytného domu je datována stejně jako letopočet na štítu - 1863. Sýpka byla přestavěna na výměnek v druhé polovině 18. století, na začátku 20. století byl výměnek zvýšen o celé patro. Za domem následuje kídlo chlévů. Konec dvora příčně uzavírá stodola. Před stavením studna s dřevěnou táhlovou pumpou. Usedlost je stále užívána k bydlení.

Selské baroko

Stavební sloh vycházející z klasicistní a barokní architektury, který je typický pro jižní Čechy. Objevuje se dávno po baroku, nejstarší památky jsou z 20. let 19. století, vrchol tohoto slohu byl někdy po polovině 19. století.

Dům čp. 3 [HO5]

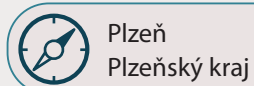

Dům čp. 4 [HO6]

Dům na návsi [HO7]

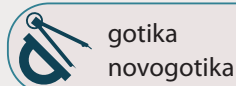
KATEDRÁLA SVATÉHO BARTOLOMĚJE V PLZNI

Plzeň
Plzeňský kraj

1342

gotika
novogotika

Katedrála svatého Bartoloměje (původně kostel svatého Bartoloměje) je gotický trojlodní chrám stojící na náměstí Republiky v Plzni. Původní kostel byl založen pravděpodobně společně s městem kolem roku 1295, stavba současného začala po roce 1342. Vznikem Plzeňské diecéze v roce 1993 se z farního kostela stala katedrála. V roce 1995 byla zařazena mezi národní kulturní památky a její 102,26 m vysoká věž je nejvyšší kostelní věží v Česku.

Ze 170 kostelů v ČR zasvěcených sv. Bartoloměji, je nejznámější ten stojící v Plzni. Kostel stojí uprostřed jednoho z největších náměstí v ČR, a tomu odpovídají i jeho rozměry. Jde o největší městský kostel z období vrcholné a pozdní gotiky. Délka stavby je 58 m a šířka 30 m, klenby dosahují výšky 25 m. Věž vysoká 102,26 m je nejvyšší kostelní věží u nás, v době vzniku patřila k nejvyšším v Evropě.

Celkový pohled z jižní strany náměstí [KB1]

Kostel byl založen zřejmě řádem německých rytířů, kteří se stali plzeňskými faráři v roce 1342. Stojí neobvykle uprostřed hlavního náměstí, od základů až ke krovu je zbudován z hrubozrných pískovcových kvádrů. Jde o velké síňové trojlodí s vysokou štíhlou věží při severní straně západního průčelí a nižším kněžištěm na východě, k jehož jižnímu boku a zároveň k východnímu čelu boční lodi je přistavěna nižší Šternberská kaple čtvercového půdorysu s okoseným nárožím. Na severní straně kněžiště s ní souměrně umístěna sakristie a nad ní klenotnice. V průčelí měly stát původně dvě věže, ale realizována byla pouze severní, vysoká 56,3 m, která v roce 1837 dostala nynější štíhlou jehlancovou střechu vysokou 46 m. V nejvyšším patře věže je zavěšena pětice zvonů a nad nimi umístěny velké hodiny. Loď kostela byla od konce 14. století zastřešena vysokou stanovou střechou, která byla po požáru v roce 1525 nahrazena sedlovou, jakou můžeme vidět dodnes.

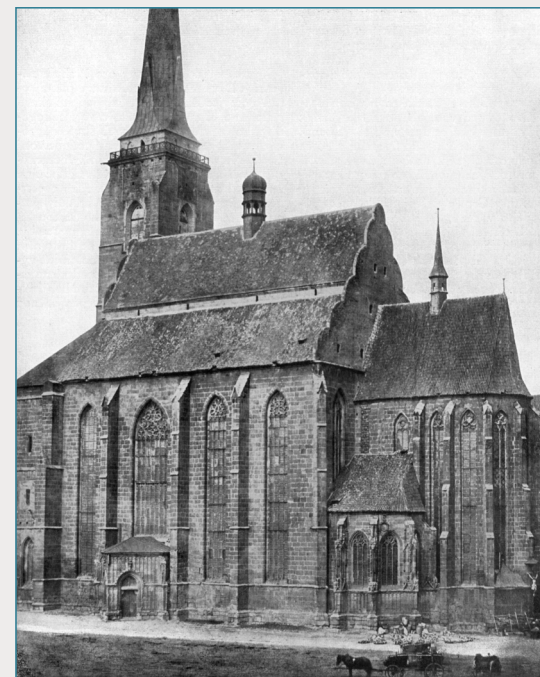

Průčelí s věží [KB2]

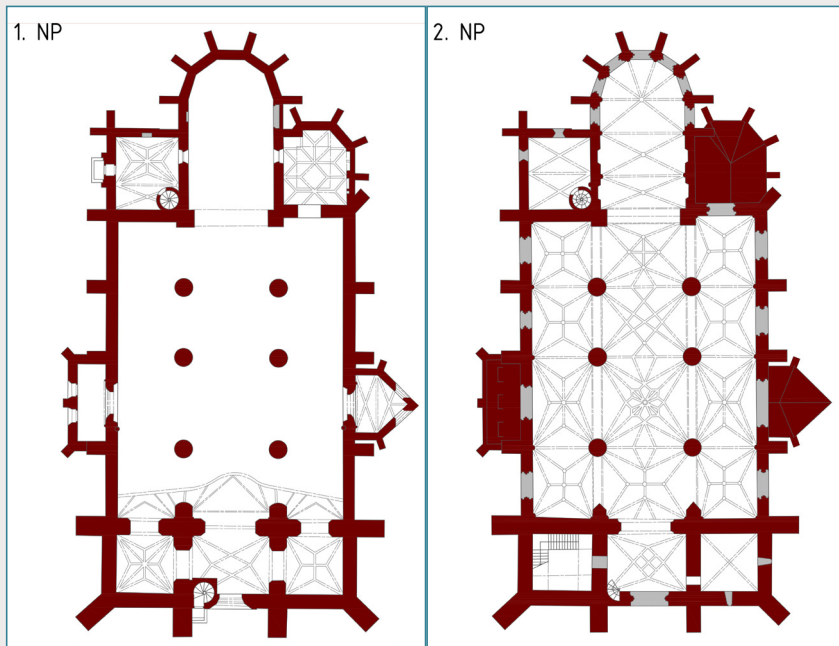
renesanční vikýře, z interiéru odstranil dalších cca 24 menších převážně barokních oltářů a hlavní barokní oltář nahradil novým, podle vlastního návrhu v novogotickém slohu. Oprava Šternberské kaple a další úpravy byly realizovány v letech 1914 - 1920 Kamilem Hilbertem, který se účastnil i dostavby katedrály sv. Víta v Praze. Dosud poslední oprava kostela se uskutečnila v roce 1987, architekt Šantavý byl autorem projektu na statické zabezpečení kostela, věže, a opravu střešního pláště.

Vnitřní výzdoba je v souladu s pseudogotickými opravami exteriéru. Nejcenější výzdobou kostela je tzv. Plzeňská Madona, opuková socha pocházející z konce 14. století, z období tzv. krásného slohu. Významnou památkou je také gotické sousoší Kalvárie z 60. let 15. století. Z hlavní lodi je přístup do Šternberské kaple, kde se nachází secesní tzv. Český oltář řezbáře Jana Kastnera.

Počátkem 16. století byla přistavěna Šternberská kaple, připisovaná významnému německému kameníkovi Hansi Spiessemu, který ve službách Vladislava Jagelonského prováděl mimo jiné přestavby blízko ležícího Křivoklátu či Pražského hradu. Dalších 100 let kaple sloužila jako místo posledního odpočinku pro členy rodu. Kromě kaple byla ve stejné době přistavěna méně dekorativní severní předsíň. Koncem 16. století ještě kostel obohatily renesanční vikýře, čímž prakticky skončily významnější stavební úpravy na dalších 250 let. V roce 1835 došlo po úderu blesku k požáru severní věže. O dva roky později byla věž pod vedením stavitele Františka Filouse nově zastřešena, fakticky jde o zjednodušenou kopii původní střechy. I další stavební úpravy následovaly po živelné pohromě. Při vichřici v roce 1870 zřítit východní štít na presbytář a Šternberskou kapli, které silně poškodil. V letech 1879-1883 byly svěřeny opravy kostela Josefu Mockerovi, známému díky pseudogotickým přestavbám, dostavbám a opravám památek v celé zemi. Ten v duchu svého přesvědčení kromě opravy klenby presbytáře odstranil

Stav v roce 1856 na fotografii od Andrease Grolla [KB3]

Vlevo: Půdorys 1. patra s vyobrazením kleneb Šternberské kaple, sakristie, kruchty, jižního vstupního portálu a obou prostorů pod věžemi; Vpravo: Půdorys 2. patra [KB4]

Presbytář s novogotickým oltářem podle návrhu Josefa Mockera [KB5]

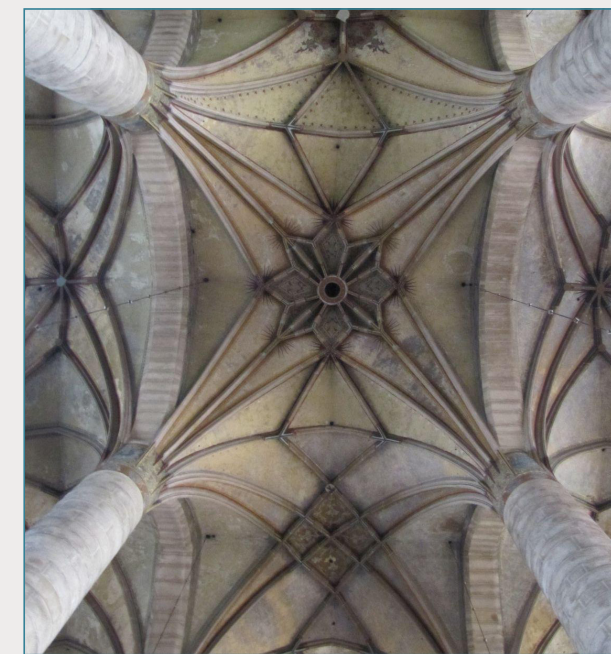
Plzeňská Madona [KB6]

Interiér lodi, pohled ke kněžišti [KB7]

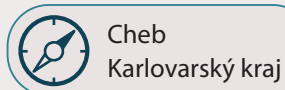

Fiála Šternberské kaple [KB8]

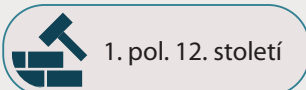

Detail klenby hlavní lodi [KB9]

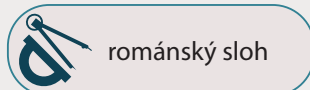
CHEBSKÁ FALC

Cheb
Karlovarský kraj

1. pol. 12. století

románský sloh

Chebský hrad představuje v ČR jedinečnou památku svého druhu. Jde o jediného zástupce falce středověkých římských králů a císařů na našem území. Hrad pochází z 12. století. Od 18. století, kdy bylo strženo zchátralé obytné patro paláce, jde spíše o zříceninu s dochovanou mohutnou Černou věží a patrovou, tzv. dvojitou kaplí sv. Erharda, sv. Martina a sv. Uršuly. Od roku 1970 je hrad chráněn jako kulturní památka, v roce 2017 byl prohlášen národní kulturní památkou.

V raném středověku panovníci Svaté říše římské nevládli z jednoho centra. Vzhledem k nedostatečné síti vyhovujících cest bylo výhodnější pohybovat se s celým dvorem z jednoho místa na druhé a věnovat se soudnictví, daním a dalším panovnickým povinnostem vždy určitou dobu na jednom místě, a poté se přesunout do dalšího koutu říše.

Aby mohl panovník pohodlně cestovat, byla vytvořena síť sídel, nazývaných falce. Ve franské a později především německé části Svaté říše římské byly založeny stovky královských či císařských falcí. Ty byly od sebe vzdáleny zpravidla ve vzdálenosti zhruba 30 km, což odpovídalo jednodenní jízdě na koni. Falce neměly jednoznačně danou podobu, mohlo jít o zcela neopevněný dvorec, nebo naopak mohutně opevněný hrad.

Jeden takový hrad se nachází v Chebu a je jediný svého druhu u nás. Chebsko, připojené k českým zemím až za vlády Jana Lucemburského totiž před tím patřilo k říši římské, a císař Fridrich I. Barbarossa zde nejpozději v roce 1179 založil císařskou falc.

Chebský hrad je dokladem tzv. štaufské architektury na přelomu románského a gotického slohu. Hrad sestává z paláce, hradní kaple a tzv. Černé věže. Areál je uzavřen opevněním, z jižní strany je zachován hradní příkop, přes nějž je od jihu přístup do hradu přes dřevěný most. Z architektonického hlediska je velmi cenná kaple a její interiéry.

Na místě pozdější falce stálo v 9. stol. slovanské hradiště, začátkem 12. století zde byl postaven hrad. Ten byl v letech 1179–1188 přestavěn císařem Fridrichem I. Barbarossou na štaufskou falc. Následovala výstavba kaple, dokončená ještě ve 12. století.

Zříceniny paláce se zbytky Kuchelhausu v popředí [CH1]

Nádvoří s Černou věží [CH2]

Na konci 15. století byl palác zvýšen o hrázděné patro a byly přistaveny hospodářské budovy v areálu a dvě věže před hradem – Skalní a Mlýnská. Po třicetileté válce byl hrad postupně přestavován na pohraniční pevnost, a před rokem 1700 byl obehnán pevnostními zdmi, příkopem a portálem s mostem, po kterém je dnes zajišťován přístup do areálu. V 18. stol. hrad ztratil svůj význam a od roku 1742, kdy byl francouzským vojskem těžce poškozen, postupně pustl. V roce 1774 byla Černá věž opatřena horní cihlovou nástavbou. Kaple byla v průběhu 19. století dvakrát restaurována. Hrad celý byl opraven v r. 1895. Na konci 19. století byl hrad předán do správy města, a až do roku 2011 byl spravován chebským muzeem. Od 1. ledna 2012 je správcem hradu Městský úřad Cheb.

Palác

Rozsáhlý románský palác chebské falce pochází z doby přestavby původního hradu na konci 12. století. Tehdy vznikl palác s císařským sálem v prvním patře. Během úprav v 15. století byl palác ještě zvýšen o hrázděné patro, které pak zaniklo před polovinou 18. století. Románský palác zaujímá větší část areálu na severní straně a je postaven na půdorysu obdélníku. Z paláce postaveného v období 1179–1189 se zachovala větší část obvodového zdiva suterénu a zvýšeného přízemí, bez zastřešení. Ve východní polovině byl slavnostní sál s dochovanými

Pohled na Cheb – malba Eduarda Gurka, 1825 [CH3]

sdrženými románskými okny s mramorovými sloupky. Okna byla původně bez jakéhokoliv uzavření. Ve zbylé polovině přízemí byly dvě komnaty s románskými okénky, které sloužily jako obydlí císařova doprovodu.

Věž

Černá věž dostala své jméno podle černého sopečného kamene použitého na stavbu. Tento takzvaný tuf byl těžěn v nedaleké Komorní hůrce, jedné z nejmladších sopek u nás. Hranatá věž stojí na čtvercovém základě 9x9 metru, je vysoká 18,5 metru. Tloušťka zdiva v přízemí dosahuje tří metrů. Původní vchod ve výšce 9 metrů je vidět z nádvoří. Věž je totiž tzv. Bergfrit, neboli útočištná věž, do jaké by přístup pouze po žebříku či mostu v úrovni patra. V nouzi pak bergfrity sloužily jako samostatné pevnosti. Dnešní vstup z průjezdu byl vybudován až v 18. století, stejně jako cihlová nástavba. Dnes se dá v rámci prohlídky na Černou věž vystoupat, výhledu na Cheb stojí v cestě 109 schodů.

Dolní kaple [CH4]

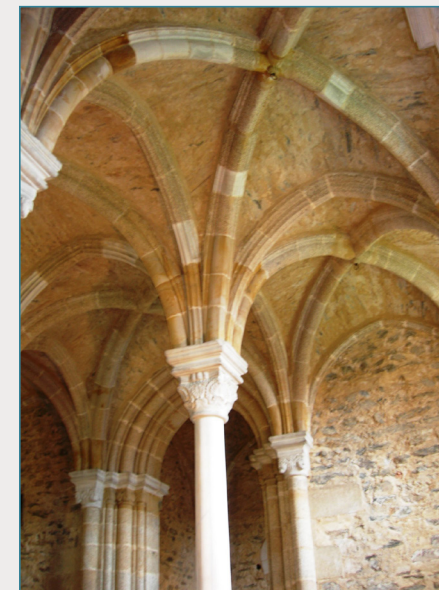
Kaple sv. Erharta a sv. Uršuly [CH5]

Kaple

Součástí chebské falce je unikátní dvoupodlažní kaple sv. Martina, Erharda a Uršuly. Patrová kaple je v českém prostoru ojedinělá stavba románské a raně gotické architektury a zachovala se do současnosti bez podstatných změn. První zpráva o kapli je z roku 1213. Zasvěcena byla sv. Erhardovi, sv. Martinovi a sv. Uršule. Obdélná budova je vystavěná z lomového kamene v místech staršího slovanského hřbitova a svatyně, a je pojata jako dvě kaple pro místní a pro císaře. Pro místní byla určena dolní kaple sv. Martina, zapuštěná cca 1,5 m pod okolním terénem. Zaujme především čtyřmi sloupy, které nesou křížovou klenbu. Horní kapli zdobí štíhlé sloupy z mramoru a křížová, goticky lomená klenba. Hlavice sloupů jsou zdobeny

Podoba hradu z roku 2000 [CH6]

Horní kaple – detail klenby [CH7]

Zříceniny paláce [CH8]

plastikami mužských vousatých hlav. Na sloupech jsou dále plastiky andělů odkazující mimojiné na evangelisty. Okna a výzdoba hlavíc jsou čistě románské. Střecha kaple je šindelová, v roce 2005 byly na kapli z důvodu odvodnění osazeny okapy.

Kuchelhaus

Součástí falce je také jednopatrový hospodářský objekt z 15. stol. zvaný Kuchelhaus nebo též Gordonův dům, z něhož jsou dnes viditelné pouze základy. V roce 1634 se zde odehrála tzv. „Krvavá hostina“ v jejímž průběhu byli zavražděni poslední souputníci Albrechta z Valdštejna.

ZÁMEK PLOSKOVICE

Ploskovice
Litoměřice
Ústecký kraj

18. století

baroko

Barokní zámek Ploskovice se nachází v Ústeckém kraji, jen několik kilometrů od Litoměřic. Romanticky působící stavba je pravděpodobně dílem Václava Špačka, českého barokního architekta a stavitele. V 19. a 20. století sloužil zámek jako letní sídlo rakouského císaře a jeho rodiny, později jako letní sídlo premiéra. V neposlední řadě se o jeho vizuální známost postaraly četné filmové pohádky, které zde byly natočeny. V roce 2001 byl zámek prohlášen národní kulturní památkou.

Současnou podobu získal zámek v Ploskovicích až v polovině 19. století, ale historie sídla je samozřejmě starší. Ploskovice byly osídleny již v pravěku, jak dokazují nálezy nástrojů z mladší doby kamenné. Ve středověku ležely na dálkové obchodní cestě z Litoměřic do Lužice a patřily šlechtici Hroznatovi, který je daroval pražským johanitům. Řád Johanitů si zde postavil opevněné sídlo, tzv. komendu. Johanitská komenda stávala ve východní části dnešní horní zámecké zahrady, v místech před dnešní školou. Řádu patřila až do poloviny 16. století. Od husitských válek byla komenda několikrát dána do zástavy, až ji nakonec johanité prodali. Jan Habart z Vřesovic nechal tvrz přestavět na renesanční zámek. Za třicetileté války byl zámek několikrát vypleněn, na jejím konci nacházíme Ploskovice v držení Jindřicha Šlika. Jeho dcera nechala zámek barokně upravit. Tím ovšem dosáhlo staré sídlo svého vrcholu.

Další majitelka Anna Marie Františka Toskánská se do Ploskovic přestěhovala po odloučení od manžela. V Ploskovicích nechala postavit nový zámek, přičemž mezitím údajně pobývala v tom starém a osobně dohlížela na stavbu. Stavba byla prý velice nákladná, aby tuto okolnost utajila, spálila veškeré účty.

Zámek Ploskovice [PL1]

Zámek Ploskovice, letecký pohled [PL2]

Habsburků, roku 1815 byl zbořen zchátralý starý zámek a místo něj byl postaven nový patrový úřední dům. Zásadními změnami prošly Ploskovice po nástupu Františka Josefa I. na trůn v roce 1848. Poslední korunovaný český král Ferdinand V. Dobrotivý po své olomoucké abdikaci ve prospěch synovce přesídlil na pražský hrad a jako letní sídla si vybral zámky Zákupy a Ploskovice. Pro potřeby bývalého císaře a jeho družiny zámek svou velikostí nestačil, kromě toho jej bylo po více než 100 letech od výstavby nutné renovovat. Oba zámky v duchu tehdy módního druhého rokoka přestavěl a renovoval pražský stavitel Jan Bělský, se kterým na vnitřní výzdobě spolupracoval malíř Josef Navrátil. Zámek Ploskovice byl zvýšen o jedno patro, na východním konci arkádové galerie byl přistavěn nový pavilon pro potřeby dvora souměrný k úřednímu domu, který byl také rozšířen a jeho průčelí bylo přizpůsobeno novému protějšímu pavilonu. Zcela změněna byla dispozice pokojů v I. patře zámku, kde měl nový majitel přebývat. Opraveny byly rovněž značně narušené arkádové galerie. Výběr draperií a tapet interiérů provedla sama císařovna. Císař s dvorem navštívil Ploskovice poprvé v květnu 1854. Zámek využíval až do své smrti v roce 1878. Tehdy převzal Ploskovice jako osobní majetek jeho synovec císař František Josef I. Po roce 1918 bylo panství zkonfiskováno a přeměněno na státní statek. Zámek byl posléze upraven jako letní sídlo ministra zahraničních věcí. V roce 1945 se Ploskovice opět vrátily do majetku státu. V roce 1952 převzaly zámek se zahradou a parkem do své správy orgány státní památkové péče a postupně se začalo s úpravami celého areálu. Začátkem 60. let byl objekt zpřístupněn veřejnosti.

Zámek Ploskovice [PL3]

A skutečně všechny nalezené archivní doklady začínají teprve rokem 1725 a týkají se již jen dokončovacích prací, doplňků nebo oprav, které se zde v průběhu 18. století musely provádět. Podle slohových rozborů stavba vznikla mezi lety 1720–1730 a architektem byl pravděpodobně Václav Špaček, osobní stavitel A. M. F. Toskánské.

Začátkem 19. století přešlo panství do držení panovnického Habsburko-Lotrinského rodu. Částečné úpravy sídla probíhaly za držení prvních

Dnešní podoba zámeckého parku pochází doby poslední přestavby sídla, z let 1850–1853. Novou úpravu vedl podle architekta Jana Bělského dvorní zahradník Fr. Fritsch, který mimo jiné proslul již kolem roku 1840 nebyvalou a účinnou péčí o ovocnářství, zakládal vzorné školky a ploskovické okolí přímo zaplavil novými alejemi a sady ovocných stromů. Zámek s přílehlými arkádami rozdělují park na horní a dolní. Oběma částem vévodí uprostřed širokých hlavních cest dvě elipsovité kašny s figurálními vodotrysky. Cennými jsou i pískovcové zahradní doplňky rozmístěné po celé ploše zámeckého parku, dále pak litinové fontány

Bývalá správní budova (čp. 38) z počátku 19. stol. na západním konci arkádové galerie [PL4]

v terase pod zámek, a za připomenutí stojí i kuželník u západní ohradní zdi parku.

Zakládací listina Litoměřické kapituly

Ploskovice jsou kromě jiného spojeny také s dvěma zajímavostmi. Jedna se týká dějin českého jazyka. Zakládací listina Litoměřické kapituly z 11. století obsahuje na zadní straně český příspěvek z počátku 13. století. Jedná se o nejstarší českou

souvislou větu: „Pavel dal jest Ploskovicích zemu, Vlach dal jest Dolas zemu bohu i svatému Štěpánu se dvěma dušníky, Bogučēja a Sedlatu.“ – Jde o informaci o daru kapitule, Pavel věnoval kapitule pozemek v Ploskovicích, a Vlach pozemek v Dolanech (Dolas), a to včetně dvou poddaných Bogučēja a Sedlaty, kteří pozemky obhospodařovali.

Dalibor z Kozojed

Většina obyvatel ČR nejspíše zná některou část příběhu o Daliborovi. Někdo zná operu Bedřicha Smetany, někdo pověst Aloise Jiráska, právníci průlomový tzv. Daliborův nález, mladší snad znají Dalibora z Hurvínkova zpracování, případně alespoň znají rčení o tom, jak nouze naučila Dalibora housti. A o co vlastně šlo? Když v 15. století zastavovali johanité svou komendu, byl jeden čas pánem Adam z Drahonice, proti tomu se poddaní v roce 1496 vzbouřili a požádali o ochranu právě Dalibora z Kozojed. Jakkoli zní pověsti romanticky, Dalibor fakticky využil poddané k tomu aby zabral majetek Adama z Drahonice. Soud v této věci rozhodl tak, že ten, kdo přijme pod ochranu vzbouřené poddané, má být popraven, majetek a poddaní takto získaní mají být vráceni původnímu pánu. V roce 1497 byly Ploskovice dobyty, Dalibor zajat a 13. března 1498 byl v Praze odsouzen k trestu smrti a nejspíš stejného dne sťat.

Zámecká brána [PL6]

Pohádky, filmy a další...

Zámek a jeho zahrady mnohokrát využili filmaři. Filmaři zde byli nejméně 70 krát. Natáčely se zde pohádky jako Princ a Večernice, Jak si zasloužit princeznu nebo Jezerní královna. České filmy Jára Cimrman ležící, spící, Útěk do Budína, Odcházení, Probudím se včera, nebo i seriál Ošklivka Katka. Ploskovice pro svou malebnost získaly i pozornost zahraničních produkcí, a najdeme je ve filmech jako Amadeus nebo Princ a já. Zámek se také objevil v několika reklamách a videoklipech, samozřejmě nechyběl v řadě dokumentů.

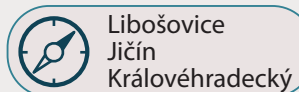

Zámek Ploskovice – zahradní průčelí [PL5]

Budova na konci východní arkádové chodby [PL7]

HRAD KOST

Libošovice
Jičín
Královéhradecký

14. století

gotika

Kost je gotický hrad nacházející se v Českém ráji. Představuje unikátní, intaktně dochovanou středověkou hradní architekturu včetně budov předhradí s objekty pivovaru. Vrcholně gotickou architekturu doplňují cenné přestavby pozdně gotické a renesanční. Po sametové revoluci hrad restituovala rodina Kinský dal Borgo – italská linie chlumecké větve hraběcího rodu Kinských. Od roku 2008 je Národní kulturní památkou.

Původ hradu se datuje do 14. století, kdy si Beneš z Vartemberka nechává na skalním ostrohu uprostřed tří údolí vybudovat malou dřevěnou tvrz s obrannou kamennou věží. V roce 1349 je uveden v zakládací listině kláštera v Benátkách nad Jizerou jako Beneš z Vartemberka a na Kostí. Sousední "di Costi" zřejmě odkazovalo původně na kástel, výraz pro opevněný hrad. Zkomolením se začal používat jako název hradu Kost. Po Benešově smrti se majitelem Kostí stává jeho syn Petr, působící jako hofmistr u dvora Karla IV. Dobře zajištěný císařský úředník začal s celkovou přestavbou dřevěné tvrze na kamenný hrad, jehož podoba se zachovala bez velkých změn dodnes. Petrova vnučka byla provdána za Mikuláše Zajíce z Házmburka a jeho rod zde sídlil prakticky po celé 15. století. Hrad postupně drželo dalších 8 šlechtických rodů, mezi nimi např. Valdštejnův osobou Albrechta z Valdštejna, který chtěl hrad přebudovat. Vzhledem k jeho

Letecký pohled na hrad Kost [KO1]

Pohled z jihozápadu [KO2]

předčasné smrti k tomu nedošlo. V 18. století hrad zdědil česko-italský rod Borgo-Netolických, který jej držel až do 20. století, kdy jej v roce 1948 zkonfiskoval stát. V roce 1992 hrad restituoval Giovanni Kinský dal Borgo, polovinu přepsal na svého bratra a hrad aktuálně vlastní prostřednictvím akciové společnosti Kinský dal Borgo.

Dispozičně je hrad podobný Karlštejnu, uvnitř dvojitého věnce hradeb stavbě dominuje obytná hranolová věž. V jihovýchodní části předhradí začíná stoupající cesta do hradu, která obchází celé jádro a je oddělena 4 branami. Čtvrtou branou se vstupuje do lichoběžníkového vnitřního hradu se stavbami, tvořícími s hradební zdí obvodovou zástavbu: na západě palác rostlý z tzv. Vartemburského, Šelmburského a věžového paláce, na severovýchodě kaple sv. Anny, na jihovýchodě lichoběžníková velká věž a při ní salla terrena. Lichoběžníkový půdorys věže má obranný důvod. Dispozice sloužila pro ochranu před salvami z děl obléhatelů. Hlavní myšlenka byla, že po stěně, která není k nepříteli natočena kolmo, koule sklouzne a nenadělá mnoho škody. Takto jsou řešeny věže na větším množství českých hradů.

Jako jeden z mála našich hradů je Kost umístěn nikoliv na kopci, ale v údolí na pískovcovém ostrohu. Stojí na skalním ostrohu v místě styku tří mohutných skalnatých údolí. Jedno vede směrem na Libošovice a nazývá se Svatoprokopské či Prokopské, další se nazývá Plakánek, a je považováno za jedno z nejkrásnějších v Českém ráji a poslední je Turnovské údolí, které je stejně jako dvě předchozí bohaté na vodu. To využili stavitelé, a ze tří stran byly kolem hradu kdysi vybudovány tři rybníky: Bílý, Černý a Labutí, z nichž první dva se dochovaly dodnes. Protřazením hrází těchto rybníků bylo možno proměnit okolí hradu v těžko přístupný terén.

Velké opravy v moderní době byly dvě. V letech 1953–1962 prošla konstrukce a interiéry hradu generální obnovou. Další rekonstrukce proběhla začátkem 21. století. Areal byl odvodněn, došlo ke stabilizaci zdí a podloží a byly opraveny hrady.

Zajímavosti

- Historii hradu a jeho okolí se věnoval významný český historik Josef Pekař, dvoudílná monografie *Kniha o Kostí*, zachycuje ekonomické a historické dějiny místního panství.
- Oblíbená legenda praví, že hrad dostal jméno Kost v dobách, kdy jej obléhal Jan Žižka a po neúspěšném dobývání hradu prohlásil, že je pevný jako kost.
- Hrad byl pro svou malebnost mnohokrát využit filmaři. Natáčel se zde například *Radúz a Mahulena*, *S čerty nejsou žerty*, *Červený Bedník*, *Kletba bratří Grimmů*, *Kouzla králů* nebo *Jan Hus* z roku 2015.

Hradby [KO3]

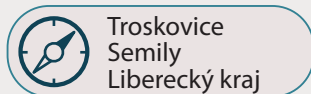

Letecký pohled od severu [KO4]

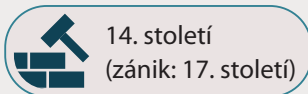

Pohled z východu [KO5]

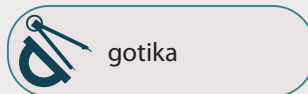
HRAD TROSKY

Troskovic
Semily
Liberecký kraj

14. století
(zánik: 17. století)

gotika

Státní hrad Trosky je od roku 2020 Národní kulturní památkou. Přestože se jedná o zříceninu, jde o jeden z nejnavštěvovanějších hradů u nás. Velký podíl na jeho návštěvnosti a oblíbenosti má naprosto ojedinělá poloha, kdy je hrad zakomponován do dvou skalních masivů trčících ze země desítky metrů nad okolní terén. Samotný hrad, pochází z druhé poloviny 14. století a zpustl již na konci třicetileté války v 17. století. Jeho zřícenina se postupně stala symbolem středního Pojizeří, které je od poloviny 19. století označováno jako Český ráj.

Během třetihor vyvěřel v oblasti Českého ráje pod zemským povrchem skalní masiv jakožto výplň dvojitého čedičového sopouchu. Zatímco okolní pískovcový materiál v následujících několika milionech let zvětrával a postupně mizel, v krajině zůstaly dvě vysoko se tyčící skály. Název Trosky nevznikl podle stavu dnes zpustlého hradu, nýbrž právě podle těchto dvou strmých sloupců tmavého čediče. Již ve středověku je místní považováni za zbytek něčeho, co tu zůstalo po nějaké staré přírodní pohromě. Obou skal, využil český šlechtic Čeněk z Vartenberka, který je zakomponoval do stavby hradu, který založil někdy během 14. století. Sám se pak nechal titulovat „z Trosk“. První písemná zmínka o hradu je poté z roku 1396, to už byl ale zakladatel po smrti. V době husitských válek (1419–1434) hrad odolal pokusu o dobytí husity. Nedobytný však nebyl. V roce 1455 hrad koupil Jan Zajíc z Házmburka. Coby člen Jednoty zelenohorské byl v opozici proti králi Jiřímu z Poděbrad a podporoval Matyáše Korvína. Jiří z Poděbrad se rozhodl Zajíce potrestat a v roce 1467 oblehl hned pět jeho hradů a čtyři z nich, včetně Trosek dobyl.

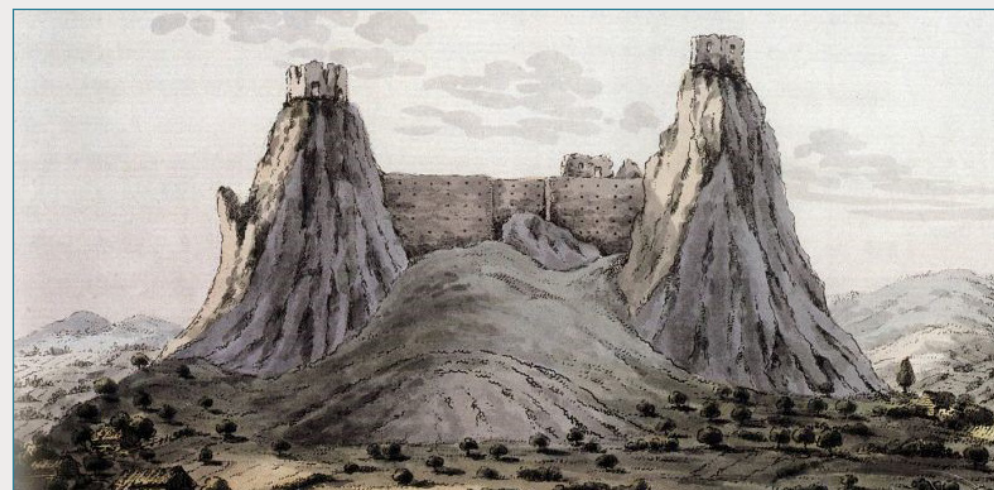
Hrad Trosky od severozápadu, letecký pohled [TR1]

Koncem 15. století přestal hrad sloužit jako sídlo panství a velmi často měnil majitele. V roce 1622 jej do vlastnictví získal Albrecht z Valdštejna. Během třicetileté války (1618–1648) byl hrad několikrát obsazen Švédy a nakonec i vypálen. Po válce zůstal neobydlen a stal se skutečnými troskami. Valdštejnové zříceninu vlastnili až do roku 1821, kdy ji prodali Janu Lexovi z Aehrenthalu. Ten se spolu se svými potomky v duchu tehdy vládnoucího romantismu pokusil o restaurování některých zaniklých hradů a snažil se oživit turistický ruch v kraji. Lexové založili lázně Sedmihorky, v duchu romantické gotiky přestavěli hrad Valdštejn a v roce 1841 začal Alois z Aehrenthalu stavět ve východním cípu paláce na Troskách schodiště, které mělo výletníkům umožnit výstup na věž Pannu a tím i skvělý výhled na okolí krajiny. Stavba zůstala bohužel po předčasné smrti majitele nedokončena a zůstala dodnes ve stejné výšce. Každopádně i nižší vyhlídka byla hojně využívána. Malebná zřícenina v období romantismu přitahovala spisovatele, básníky a malíře, vlastence i turisty, jejichž záliba se v druhé polovině 19. století hojně šířila. Byť šlo o zříceninu, od 19. století se Trosky objevily prakticky ve všech dílech pojednávajících o českých hradech a zámcích.

Od roku 1925 patří Trosky do vlastnictví státu. Do roku 1950 se o ně staral Klub československých turistů. Do tohoto období patří první větší opravy. Byly opraveny obě věže, hradební zdi a obě brány. Z této doby jsou taktéž dnešní záklenky oken v obou věžích a klenba první brány. Od roku 1950 patří Trosky pod národní památkový ústav. V letech 1999–2000 bylo vybudováno impozantní schodiště na Babu. V letech 2019–2020 bylo schodiště nově osazeno.

Věž Baba [TR2]

Nejstarší vyobrazení hradu Trosky – A. Pucherna podle V. Mrkose – 1797 [TR3]

Architektura

Jedna z hlavních linií české hradní architektury 14. století byly hrady dvoupalácového typu či dvouvěžové dispozice. Do této linie patřil i hrad Trosky, využívající ojedinělého místa. Na obou přírodních věžích byly vybudovány dvě zděné obytné věže. Vyšší štíhlejší východní čtyřhranná věž zvaná Panna, a nižší západní šestiboká Baba. Panna se tyčí 57 metrů nad okolní terén, Baba je vysoká 47 metrů. Baba má interiér rozdělený příčkami na čtyři menší prostory. Vstup v severní stěně vedl do předsíně. Z té vedly schody do dalších místností osazených velkými okny. Panna měla být původně čtvercová, ale po postavení západní části se vstupním portálem do výšky prvního patra, došlo k rozšíření o východní přístavbu. Obytné prostory byly v prvním patře. V první polovině 20. století byla rekonstruována okna. Mezi oběma věžemi bylo protáhlé dvoudílné hradní jádro. Pod věží Pannou stál velký palác, vysoká dvoutraktová stavba, jejíž hlavní obytné prostory s velkými okny byly ve třetím patře. Pod věží Babou stála menší stavba. Přístup k tomuto jádru bránilo opevněné předhradí. Vedle brány stávala dvoumístná budova s nejspíše hospodářským využitím. Podél přístupové cesty pod Pannou jsou dochovány zbytky staveb podhradí.

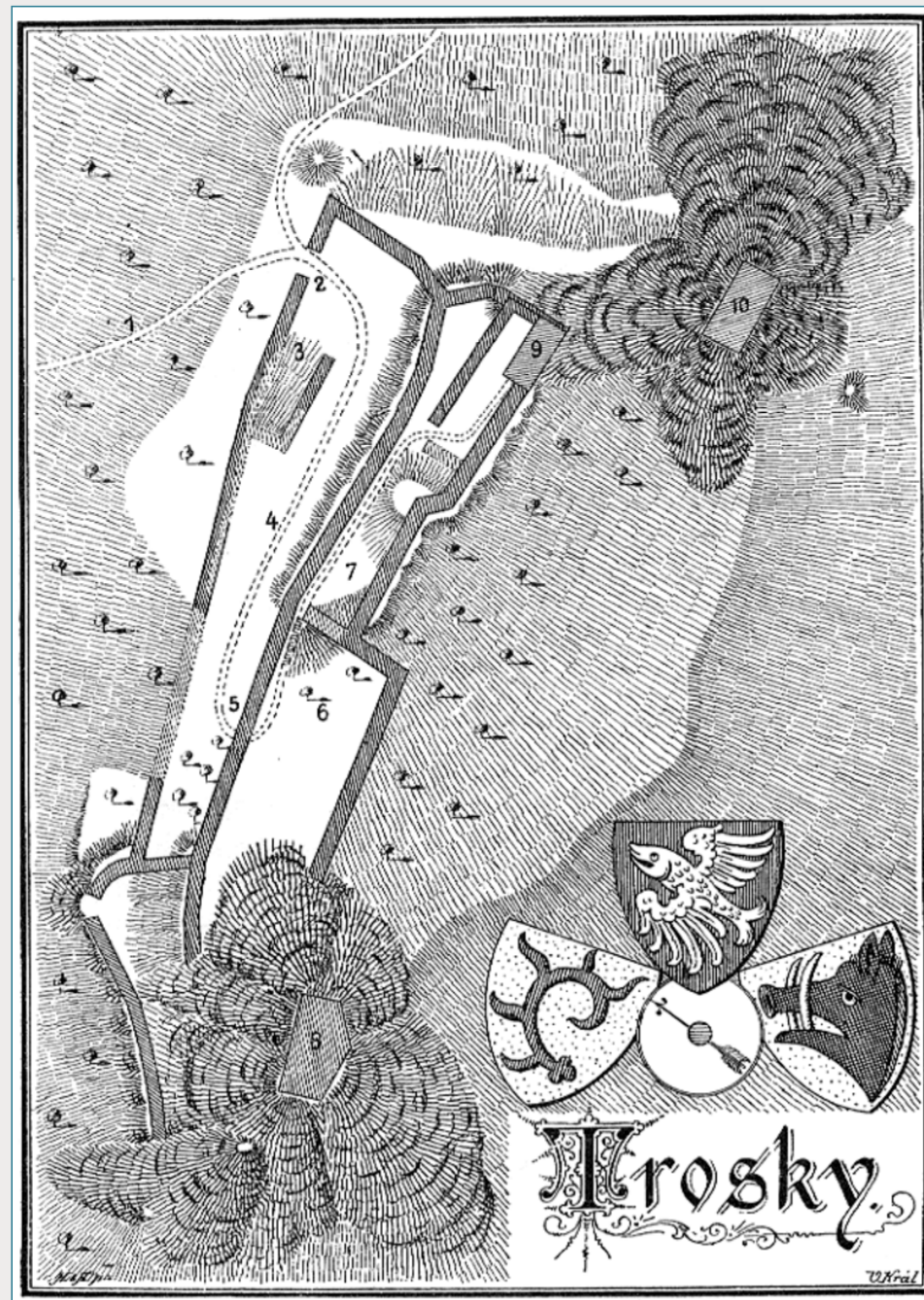
Pověsti

K Troskám se váže několik pověstí. Jednou z nich byla existující brána do pekla mezi skalami. Čerti každou noc hýřili a hulákali a vábili lidi ke hříchu. Místní kníže se rozhodl na skále vybudovat hrad, a tím bránu uzavřít. Čertům se to údajně nelíbilo a všemi způsoby se snažili stavbě bránit a zdržovat ji. Ta nakonec trvala 10 let, a na jejím konci řádění čertů zmizelo.

Další z pověstí se týká názvů obou věží. Když hrad obléhali husité, údajně dobyli část hradu a nižší věž. Vyšší zůstala nedobyta a začalo se jí podle toho říkat Panna, druhá dostala jméno Baba.

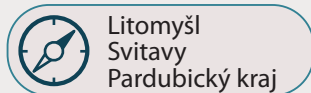
Východní část hradního jádra s věží Panna [TR4]

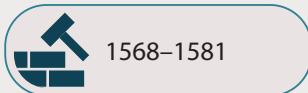
Půdorys hradu od Vojtěcha Krále publikovaný roku 1895 [TR5]

1 – stará cesta, 2 – první brána, 3 – hospodářská budova, 4 – předhradí, 5 – druhá brána, 6 – dvorek, 7 – palác, 8 – věž Baba, 9 – schodiště na Pannu, 10 – věž Panna. V pravém dolním rohu jsou erby pánů z Bergova, Bibrštejna a ze Šelmerberka.

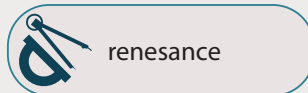
ZÁMEK LITOMYŠL

Litomyšl
Svitavy
Pardubický kraj

1568–1581

renaissance

Státní zámek Litomyšl je vzácnou ukázkou úpravy italského renesančního paláce pro podmínky zaalpských zemí. Byl postaven v letech 1568–1581 Vratislavem z Pernštejna údajně pro jeho španělskou choť Marii Manrique de Lara. Pernštejnské renesanční sídlo doplnily v 17. a 18. století barokní úpravy provedené dalšími majiteli – Trauttmansdorfy a Valdštejn–Vartemberky, za účasti předních barokních umělců. Unikátem je dochované klasicistní zámecké divadlo z roku 1797. Od roku 1962 je zámecký areál chráněn jako Národní kulturní památka. V roce 1999 byl zámek zapsán na Seznam světového dědictví UNESCO.

Litomyšl, je zmiňována již k roku 981, kdy podle Kosmovy kroniky stál na místním návrší hrad strážící panství Slavníkovců a kontrolující tzv. Trstenickou stezku, významnou obchodní cestu spojující Čechy s Moravou. Olomoucký biskup Jindřich Zdík přivedl v roce 1143 do Čech nový řeholní řád premonstrátů, a v roce 1145 pro ně založil v Litomyšli klášter Olivetská hora. Díky klášteru získalo zámecké návrší své jméno. Přítomnost řádu významně hospodářsky i kulturně Litomyšl pozvedla, a ta byla v roce 1259 povýšena na město. V polovině 14. století se pak město stalo sídlem nově zřízeného litomyšlského biskupství (1344). Po husitských válkách město získali Kostkové z Postupic, kteří podporovali Jednotu bratrskou, ta v městě působila v letech 1475–1548. Kostkům bylo panství za účast na stavovském odboji panství zabaveno v roce 1547.

Dalšími majiteli panství se v roce 1567 stali Pernštejnové. Vratislav II. byl nejvyšším kancléřem Království českého, a v Litomyšli nechal vystavět reprezentační renesanční palác. Jeho manželkou byla Marie Manrique de Lara y Mendoza, dvorní dáma Marie Španělské, budoucí císařovny a manželky Maxmiliána II., pro kterou údajně nechal zámek přestavět. Původní zámek byl po dvou požárech neobyvatelný, a Vratislav II. se rozhodl pro novostavbu. Základní kámen byl položen v roce 1568. Zámek byl dokončen v roce 1581.

Zámek na přelomu 19. a 20. století [L11]

Nádvoří zámku na přelomu 19. a 20. století [L12]

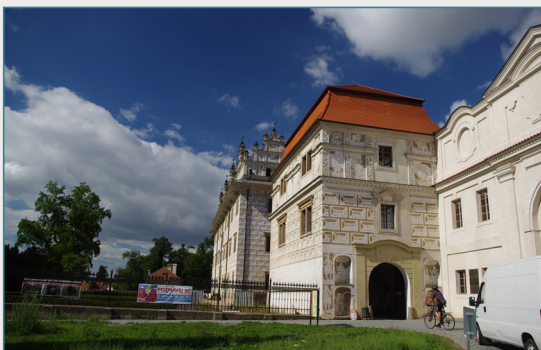
Pohled na jižní zámecké průčelí s hlavním portálem a s manýristickou, otevřenou arkádovou lodžii [L13]

Budova byla navržena italským architektem Gioannim Baptistou Avostalisem de Sala. Novostavba západního křídla proběhla v letech 1568–1577, pokračovala přestavbou starého paláce, potom byla severní stěna velkého nádvoří vyzdobena sgrafity.

Půdorys zámku, téměř pravidelný čtverec, je výjimečný. Zámek je dvoupatrový, zčásti podsklepený. Pánská a reprezentační část se nacházela v západním křídle, ženská část pak byla umístěna do východního křídla. Druhé nádvoří ze tří stran ve všech patrech obklopují arkády, obytné místnosti leží za arkádami v bočních křídlech, v jihovýchodním rohu prvního patra je bohatě zdobený portál vedoucí do zámecké kaple. Severní průčelí 2. nádvoří nemá arkády, ale plnou stěnu členěnou sruženými okny a v patrech bohatě vyzdobenou sgrafity. Nahoře ji do r. 1635 zakončovala sgrafitem zdobená lunetová římsa. Za spojovacím křídlem se nachází malé třetí nádvoří. Bohatou sgrafitovou výzdobu provedla skupina italských zedníků a kameníků. Jde o figurální a psaníčkovou výzdobu. Figurální výzdoba znázorňuje starozákonní a antické náměty a náměty, bitevních scén na severní stěně II. nádvoří. Plášť zámku zdobí asi 8000 tzv. psaníček. Na jednom z nich je zmíněn jistý Šimon Vlach, podle všeho autor výzdoby. Vratislav nechal západně od zámku (vlevo od vstupu přes branskou věž) zřídit pravidelnou zahradu. Na sever a východ od zámku se nacházelo opevnění, později proměněné v sady a užitkovou zahradu.

Zámek od východu [L14]

Původní vstupní branská věž do vrchnostenského areálu – později součást pivovaru [L15]

Arkády na zámku [L16]

Jedná se o nejrozsáhlejší čistě renesanční komplex. Zámek nikdy nebyl přestavěn do nějakého tehdy moderního slohu, jak to potkalo spoustu renesančních sídel. Exteriéru zámku se žádné tyto styly nedotkly, což byl hlavní důvod zápisu na Seznam kulturního dědictví UNESCO.

Detail fasády – sluneční hodiny [L17]

Erby Vratislava z Pernštejna a jeho manželky nad vstupním portálem [L18]

Poslední členka rodu, Frebonie z Pernštejna, pozvala do Litomyšle řád piaristů, který dodal místu nový barokní nádech. Po její smrti byl však zámek v roce 1649 prodán německému rodu Trauttmansdorffů. Následně pak od roku 1753 panství se zámek vyženili.

Valdštejn-Vartenberkové. Rezidenci doplnily v 17. a 18. století barokní a klasicistní úpravy provedené rodu Trauttmansdorffů a Valdštejnů-Vartenberků za účasti předních barokních umělců. Během těchto úprav byla zamalována sgrafitová výzdoba, která se dočkala obnovení až ve 20. století. Stavební úpravy uzavřel Jiří Josef Valdštejn-Vartemberk stavbou zámeckého divadla v letech 1796–1797. V téže době byla také užitková zahrada proměněna do podoby anglického parku. Valdštejn-Vartenberkové během své správy nashromáždili tolik dluhů, že v roce 1855 byla Litomyšl prodána posledním ze šlechtických majitelů, rodu Thurn-Taxis. Ti už na zámku na rozdíl od předchozích majitelů nesídlili, Litomyšl drželi až do konce 2. sv. války, kdy jim byl majetek na základě tzv. Benešových dekretů zabaven. Dodnes je zámek státní, je spravován Národním památkovým ústavem.

Sgrafita

Sgrafitová výzdoba, která zažila největší rozkvet v době renesance, představuje nanesení zpravidla dvou různobarevných vrstev omítky, přičemž části horní ještě vlhké vrstvy se odstraní škrábáním, odhalená kontrastující spodní vrstva pak tvoří požadovanou dekoraci vnější fasády. Motiv bývá figurální nebo ornamentální, velmi častá je forma tzv. psaníčka. Psaníčko se skládá z obdélníků rozdělených dvěma úhlopříčkami a připomíná tak zadní stranu dopisní obálky. Fasáda zdobená psaníčkovým sgrafitem, napodobujícím iluzivně diamantový řez nebo pyramidovitě zašpičatělé stavební kvádry, vytváří dokonalý dojem plasticity. Sgrafita byla v Litomyšli koncem 18. století zamalována a postupně odhalována až ve 20. století. Částečně se tak stalo již ve 30. letech, v 70. a 80. letech dvacátého století byla sgrafita restaurována. Kromě figurálních motivů bylo na fasádě zámku vytvořeno cca 8000 psaníček.

Psaníčka na průčelí – podpis Šimona Vlacha [L19]

Figurální sgrafita a sluneční hodiny [L10]

Psaníčka na průčelí [L11]

Divadlo

Litomyšlské zámecké divadlo je po českokrumlovském divadle druhým nejstarším palácovým divadlem. Otevřeno bylo v dubnu 1798 a až do poloviny 19. století v něm probíhal bohatý divadelní život. Členové hraběcí rodiny a její přátelé tady hráli pro potěšení své i publika z města oblíbené konverzační komedie. Divadlo se dodnes zachovalo včetně jevištní mašinérie a osvětlovací techniky. Cenný je jedinečný soubor dekorací Josefa Platzera, císařského divadelního malíře, autora dekorací pražského Nostitzova divadla a vídeňského dvorního divadla. Zatímco ve Vídni se nezachovala žádná z dekorací, v Litomyšli šestnáct, což je unikát i ve světovém měřítku. Zajímavostí je, že divadelní kusy hrával společně se členy své rodiny i sám hrabě. Divadlo je s oblibou využíváno filmovými produkcemi.

Jeviště zámeckého divadélka [L12]

POUTNÍ KOSTEL SVATÉHO JANA NEPOMUCKÉHO NA ZELENÉ HOŘE

Žďár n. Sázavou
Kraj Vysočina

1720–1722

barokní gotika

Kostel sv. Jana Nepomuckého patří mezi nejvýraznější stavby tzv. barokní gotiky. Jde o vrcholné dílo architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Poutní kostel byl vystavěn v letech 1720–1722 na popud Václava Vejmluvy, opata cisterciáckého kláštera Studnice Blahoslavené Panny Marie ve Žďáru nad Sázavou. V roce 1994 byl zařazen na Seznam světových kulturních a přírodních památek UNESCO. V roce 2002 byla dosavadní kulturní památka zařazena do kategorie s nejvyšší ochranou a stala se národní kulturní památkou.

Letecký pohled na areál [ZH1]

Jan Nepomucký

Kostel a jeho stavba úzce souvisí s kultem Jana Nepomuckého. Podobně je tomu u cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou. Ten sice vznikl již ve 13. století, ale mateřským klášteřem mu byl cisterciácký konvent v Nepomuku (německy Pomuk), kde se kolem roku 1340 narodil Jan Nepomucký. Veřejný notář a později generální vikář pražské arcidiecéze se jakožto jeden z nejvyšších hodnostářů ocitl v centru sporů mezi králem a církví. V roce 1393 byl po mučení svržen do řeky Vltavy z Karlova mostu. V 15. a 16. století se pomalu rozrůstal jeho kult jakožto mučedníka. Ve druhé polovině 17. století dochází jakémusi znovuobjevení Jana Nepomuckého. Centrem úcty byl jeho hrob v katedrále sv. Víta. V této době rovněž vyšly první životopisy, a v roce 1683 byla na dnešním Karlově mostě vztyčena bronzová socha podle dřevěné předlohy Jana Brokofa. Spolu s tím začaly snahy o beatifikaci či rovnou kanonizaci (prohlášení za blahoslaveného či svatého).

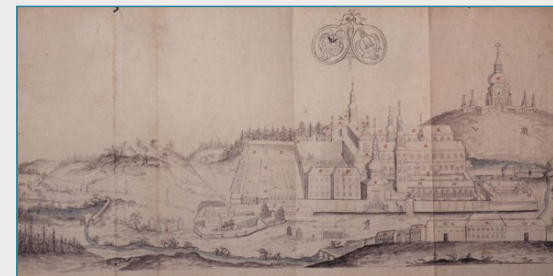
Na začátku 18. století byla sestavena beatifikační komise a zahájeno beatifikační řízení. Roku 1719 byl otevřen jeho hrob a v lebce byl nalezen organický zbytek, který byl považován za zázračně uchovaný jazyk. To potvrdzovalo legendu, že byl umučen, když bránil zpovědní tajemství královny. Po otevření hrobu se žďárský opat opat Václav Vejmluva rozhodl poblíž kláštera vybudovat poutní kostel. Vrch blízko kláštera, zvaný Černý les, nebo také Strmá hora byl opatem přejmenován podle vrchu u Nepomuku na Zelenou horu. Borový les na vrcholu byl odstraněn, aby bylo kostel vidět i z velké dálky. Vejmluva se někdy v roce 1706 seznámil s mladým architektem Janem Blažejem Santini-Aichelem. Společně našli velké porozumění v oblasti architektury a umění, a Santini byl pověřen několika zakázkami v prostorách kláštera. Vrcholným dílem pak byla stavba poutního kostela na Zelené hoře.

Dějiny

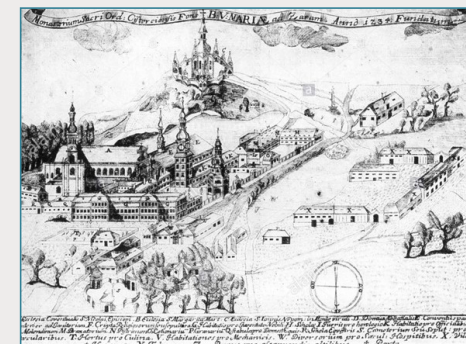
Santini na jaře 1719 začal pracovat na projektu, s jehož realizací se začalo v srpnu 1719. Z tohoto roku pochází plány kostela, trochu odlišné od konečné podoby – chybí například vnější schodiště. Na údajné výročí Nepomuckého úmrtí 16. května 1720 byl vysvěcen základní kámen. V roce 1721 byla dokončena hrubá stavba kostela, a již na podzim 1722 byl kostel vysvěcen olomouckým světícím biskupem.

V poměru k rychlosti stavby kostela trvala vnitřní výzdoba kostela a dostavba celého areálu ještě dlouhou dobu. Celý areál poutního kostela byl dokončen až v průběhu 30. let 18. století.

Samotný Santini se jeho dokončení nedožil, když zemřel v prosinci 1723. Vejmluvův záměr přebudovat klášterní areál, přičemž poutní kostel byl jen částí, se dočkal největší slávy v roce 1735, když probíhaly oslavy výročí 500 let od založení (domělého) kláštera, a zároveň výročí 30 let Vejmluvy ve funkci opata. Bohužel došlo relativně krátce poté, v roce 1737, k založení

Pohled na žďárský klášter a kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře od západu, kolem 1730, anonym [ZH2]

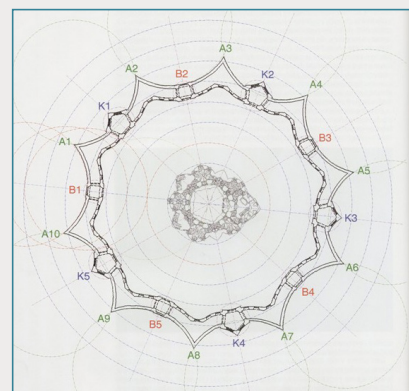
Prospekt klášterního areálu ve Žďáru nad Sázavou, cca 1734 [ZH3]

ničivého požáru kláštera. Opat a ranila mrtvice, a již se nikdy plně nezotavil. Zemřel o rok později, v březnu 1738. I přes snahy o opravy došlo v roce 1784 k dalšímu požáru. Další opravy byly znemožněny, když byl klášter ve stejném roce zrušen v rámci reformy Josefa II. O záchranu kostela se v samém závěru 18. století zasloužil mnich Bonifác Procházka, když byly kostel a ambit opraveny pro hřbitovní účely. Farář Matěj J. Sychra se ve třicátých letech 19. století zasadil o další opravu kostela. V průběhu 19. století došlo hned k několika požárům, ale vždy se nakonec našly finance na opravu kostela. Začátkem 20. století se kostel dostal do povědomí odborné veřejnosti, a Centrální památková komise ve Vídni rozhodla udělit subvenci na restaurování v té době opět notně sešlého kostela. Od té doby se na opravách podílel vedle soukromníků také pravidelně stát. Kostel se již v roce 1974 ocitl na seznamu světově vyjimečných staveb UNESCO, a tehdy také začaly rozsáhlé obnovné a restaurátorské práce. O dvacet let později byl zapsán do Seznamu světového dědictví UNESCO.

Architektura

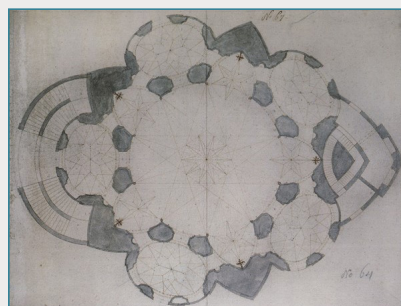
V případě areálu na Zelené hoře se bavíme o tzv. barokní gotice, jejímž tvůrcem a zároveň nejvýraznějším představitelem byl právě architekt Santini. Jde o propojení dynamického baroka s prvky gotiky. V zásadě se dá říci, že ke vzniku vedly soudobé požadavky na renovaci klášterů koncem 17. století – v některých případech chtěly kláštery zachovat středověkou podobu a demonstrovat tak svou starobylost, v jiných šlo o úpravy gotických staveb při nedostatku financí, byly tedy zachovány a do nich jen zakomponovány moderní prvky.

Samotný kostel na Zelené hoře je centrální stavba postavená na půdoryse pěticípé hvězdy. Ambit, s nímž tvoří dokonale jednotně koncipovaný architektonický celek, byl postaven ve tvaru desetiúhelníku s konkávně prolomenými stěnami, do jejichž středů jsou střídavě umístěny čtyřboké brány a pěticípé kaple. A jak geniálně je tam použita geometrie? Základem areálu je kruh, jemuž je vepsán desetiúhelník. Kruh, symbol dokonalosti, je zde vetknutý do geometrické sítě tvořené soustřednými kružnicemi se středy uprostřed stavby, a celé násobky základního vzoru jsou zároveň základem půdorysného rozvrhu ambitu, bran a kaplí.

Půdorysné schéma areálu [ZH5]

Nejmenší kruh má 12 loktů, což je podle křesťanské kabaly (které rozuměl jak Vejmluva tak Santini) číslo božské tvořivosti, vymezuje světlý rozměr kostelní lodi. Kružnice s dvojnásobným poloměrem vymezuje kostel zvenčí, kružnice s trojnásobným poloměrem vymezovala zániklou poutní cestu, kružnice s pětinašobným poloměrem vymezovala stěny ambitu, a konečně kružnice s devítinašobným poloměrem vymezovala celý areál. Na závěr geometrické odbočky se sluší dodat, že poloměr nejmenší kružnice lodi ve vztahu ke zmíněnému desetiúhelníku, který je do ní vepsán, je poměrem zlatého řezu 3:5. V něm je pak vepsána pěticípá hvězda kostela i desetihraná hvězda ambitu. A hvězdy pro změnu odkazují na symboliku Panny Marie a Jana Nepomuckého.

Návrh kostela sv. Jana Nepomuckého – půdorys, Jan Blažej Santini-Eichel, 1719 [ZH4]

Letecký pohled na areál [ZH6]

Nepomuckého jazyk

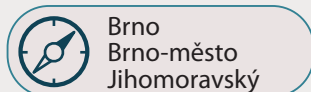
Zajímavostí v případě relikvie jazyka Jana Nepomuckého je, že nalezená tkáň byla za jazyk považována až do roku 1972. Tehdy byl domnělý jazyk prozkoumán předním českým antropologem – profesorem Emanuele Vlčkem. Podle něj ovšem nejde o jazyk, ale o mozek. Podle vědců tkáň pro přečkání tří století nejspíš zmýdlovala přeměnou tělesného tuku či kvůli unikání plynů z bílkovin. Kardinál František Tomášek to tehdy ocenil slovy:

„Moderní věda zjistila, že nejde o zbytky jazyka, ale o jeho mozkovou tkáň, což význam relikvie ještě zvyšuje, neboť jazyk je podřízen mozku člověka.“

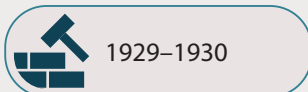

Celkový pohled na návrší Zelená hora s kostelem [ZH7]

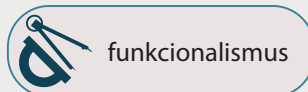
VILA TUGENDHAT

Brno
Brno-město
Jihomoravský

1929–1930

funkcionalismus

Vila Tugendhat v Brně vznikla v letech 1929–1930 jako svatební dar novomanželům Gretě a Fritz Tugendhatovým. Stavba mladého architekta Ludwiga Miese van der Rohe se stala stěžejním dílem funkcionalistické architektury. Po emigraci židovských manželů před válkou byla vila nejprve konfiskována nacisty, po válce ji pak zabral český stát. Od roku 1958 byla vila využívána jako zdravotnické zařízení. V roce 1963 byla prohlášena Národní kulturní památkou. Od roku 2001 je zapsána v Seznamu světového dědictví UNESCO.

Zjednodušený popis vily Tugendhat zní docela obyčejně, jde o trojpodlažní vilu stojící ve svahu s orientací na jihozápad. V suterénu se nacházelo technické zázemí. V přízemí byl hlavní obytný prostor se zimní zahradou a terasou, kuchyně a místnosti pro personál. V patře pak byl hlavní vstup z ulice, vstupní hala, pokoje rodičů a dětí, pokoj vychovatelky a příslušenství. Samostatně pak byl přístupný byt šoféra s garáží.

Není to ovšem žádný tuctový dům, jde o jedinečný architektonický počín, stavbu, která určila nová měřítka moderního bydlení. Autor, Ludwig Miese van der Rohe, je považován za jednoho ze zakladatelů moderní architektury 20. století a dům patří k základním dílům funkcionalismu. Skvělý architekt by ovšem sám o sobě k velké stavbě nestačil. K tomu bylo potřeba aby byl spolupracující investor a dostatek financí. Obojího se dostalo vrchovatou měrou. Greta Tugendhat studovala v Berlíně a seznámila se zde s prací Ludwiga Miese van der Rohe. Jeho práce se líbila jak jí, tak jejímu novomanželi, a architektka pozvali do Brna. Ten po zářijové návštěvě již na Silvestra téhož roku odevzdal projekt nového domu. Od června 1929 do prosince 1930 probíhaly stavební práce, na kterých se podílelo 12 firem. Mladí manželé měli stran financí velké štěstí, otec nevěsty nejen, že věnoval pozemek, ale také do svatebního daru zahrnul neomezené prostředky na stavbu domu. Neomezené prostředky plně využil architekt k odvážným i novátorským řešením.

Průčelí z ulice [VT1]

Vila Tugendhat [VT2]

Mies ve vile uplatnil svou myšlenku volně plynoucího prostoru. V jeho pojetí dům nekončí stěnami, ale je propojen s okolní přírodou, se zahradou, která vznikala zároveň se stavbou. Vila stojí na plošině a její jižní průčelí směřované do zahrady je převážně prosklené, takže se hranice mezi vnějším a vnitřním prostředím stírá. Tento efekt byl umocněn tím, že dvě ze 4 obřímých oken (cca 3x5 m) se dají pomocí elektromotoru zasunout do podlahy. Ústřední místnost vily s těmito okny, je ze dvou stran prosklená hala o rozměrech 15x24 metrů, což činí 360 m². Průměrný byt v EU má necelých 100 m². Velkorysou plochu haly rozdělil architekt na vstupní, pracovní, jídelní a odpočivnou část. Jednotlivé zóny jsou pouze naznačeny neobvyklými příčkami nebo rozděleny závěsy. Je zde vidět Miesova náročnost na materiál. Jídelní kout je oddělen ebenovou přepážkou, a mezi pracovní a posezením je úžas vyvolávající stěna z marockého onyxu, která při západu slunce efektně barví pokoj do červena. Onyxová stěna je složená z pěti desek silných sedm centimetrů, přičemž každá byla řezána z jednoho kusu kamene. Vybavení domu navrhl Mies se svými kolegy. Nábytek byl převážně z trubkové oceli a ušlechtilého dřeva, jako je eben či palisandr.

V době vzniku zdobila dům celá řada technických novinek. Na stavbu byl použit ocelový pilířový skelet, v domě byly dvě strojovny pro elektromotory ovládající okna, vzduch vpouštěný do domu byl zvlhčován průchodem přes komoru s vodní sprchou a bylo zde ústřední topení s vlastní kotelnou.

Interiér [VT3]

Zahradní průčelí [VT4]

Většina zmíněných prvků domu by nemohla být dosažena bez velkých investic. To bylo také to hlavní, co bylo stavbě vytýkáno současníky. Ačkoli byl dům chválen za nové postupy a technologie, stavba proběhla v době, kdy domácí architekti řešili otázku minimálního bydlení, a domu byla vytýkána nepřiměřená velikost, nabubřelost a luxus. Průměrný dům v té době se dal pořídit za tehdejších 50 000 – 100 000 Kčs, v případě honosné vily to bylo přibližně 200 000 Kčs. Vila Tugendhat stála podle všeho 5 – 8 000 000 Kčs. Ačkoli se informace o ceně domu různí, je zřejmé, že by se za vynaloženou sumu dalo postavit nejméně 25–30 samostatných vil. Další výtka směřovala k vhodnosti bydlení, s tím, že dům vychází z architektova pavilonu zbudovaného v Barceloně pro světovou výstavu a na bydlení se nehodí. To vyvrátili sami majitelé, kteří se v roce 1930 nastěhovali a podle všeho v něm zcela spokojeně žili.

Bohužel jim nebylo dopřáno v domě zestárnout. V roce 1938 dům Tugendhatovi opustili a emigrovali před hrozbou nacismu. Z původního výletu do bezpečí se stala trvalá emigrace, rodina se do domu již nikdy nevrátila. V roce 1939 dům zabavilo gestapo, v roce 1945 jej zabrala Rudá armáda. Po válce sloužila vila jako soukromá škola tance a to až do roku 1950, pak byla předána Státnímu ústavu léčebného tělocviku, a sloužil pro rehabilitace dětí s vadami páteře a držení těla.

Obývací pokoj [VT5]

V roce 1969 byl dům zapsán do Státního seznamu kulturních památek. V 80. letech proběhla rekonstrukce, v té době již velmi nutná. Během války zmizel veškerý mobiliář a při náletu na Brno byla výbuchem pumy zničena všechna okna hlavního obytného prostoru kromě jednoho. Vila byla velmi poničena, naštěstí zůstala zachována struktura stavby. Od počátku 90. let do roku 1994 sloužila stavba komerčním účelům. Pak byla vila předána do užívání Muzeu města Brna, které ji zpřístupnilo jako památník moderní architektury.

Onyxová stěna [VT6]

V letech 2010–2012 probíhala rekonstrukce, při níž byla vila i se zahradou obnovena do podoby, jakou měla v době dokončení v roce 1930. Restaurována byla i unikátní technická zařízení jako strojevna vzduchotechniky, spouštěcí okna, výtahy a kotelna, interiéry byly vybaveny replikami původního mobiliáře.

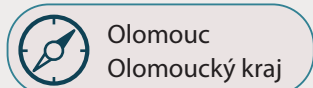
Zajímavosti

- V roce 1992 zde probíhaly rozhovory o rozdělení Československa, to zde bylo i slavnostně podepsáno.
- V roce 2009 vyšla kniha Skleněný pokoj autora Simona Mawera, inspirovaná osudy domu.

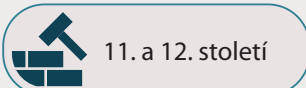

Pohled ze zahrady [VT7]

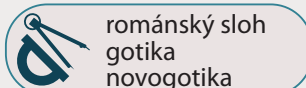
OLOMOUCKÝ HRAD – SVATOVÁCLAVSKÉ NÁVRŠÍ

Olomouc
Olomoucký kraj

11. a 12. století

románský sloh
gotika
novogotika

Olomoucký hrad je nejvýznamnější původem středověký areál na Moravě, dříve sídlo údělných přemyslovských knížat. Pozdějšími přestavbami vznikl jedinečný církevní areál s katedrálou sv. Václava jakožto centrem církevní správy Moravy. Nachází se na tzv. Václavském (jinak také Dómském) pahorku na severovýchodním okraji historického centra Olomouce. Komplex tvoří několik samostatných staveb, přičemž těmi nejvýznamnějšími jsou katedrála sv. Václava, kaple sv. Anny a tzv. Přemyslovský nebo spíše Zdíkův palác. Od roku 1995 je komplex zapsán pod názvem Olomoucký hrad s kostelem sv. Václava jako národní kulturní památka.

Místo na nízkém ostrohu nad nivou řeky Moravy bylo podle archeologických nálezů osídleno již v době bronzové. Ve středověku zde bylo centrum města, které se na dnešní místo posunulo až přibližně v polovině 13. století, když svatováclavské návrší a jeho okolí coby předhradí přestávalo stačit požadavkům rozšiřujícího se sídla.

První zmínka o hradu pochází z Kosmovy kroniky z roku 1055. Roku 1141 biskup Jindřich Zdík přenesl biskupské sídlo z předhradí od kostela sv. Petra právě na toto místo. Na návrší u sídla přenesené katedrály poté vybudoval svůj palác a sídlo kapituly.

Katedrála v zimě [OH1]

Olomoucký hrad [OH2]

Katedrála

Katedrála svatého Václava, zvaná také dóm sv. Václava, je domovskou katedrálou olomoucké římskokatolické arcidiecéze a zároveň metropolitním dómem moravské církevní provincie.

Základy kostela položil kníže Svatopluk v roce 1109. Pomalu probíhající stavba pokračovala za knížete Václava Pobožného, a stavbu poté dokončil biskup Jindřich Zdík, který na toto místo přenesl sídlo biskupství. Kostel byl vysvěcen v roce 1131 jménem přemyslovského světce sv. Václava. O rok později zde biskup založil novou kapitolu s 12 kanovníky. Současně byl na severní straně kostela vybudován biskupský palác jako nové sídlo biskupa. Katedrála byla tehdy trojlodní románskou bazilikou s dvěma mohutnými věžemi v průčelí a půlkruhovou apsidou s kryptou v závěru. Podobně byly nejspíš ukončeny obě boční lodě.

Původně románská bazilika z první poloviny 12. století byla počátkem 13. století po požáru přestavěna v románsko-gotickém slohu. Následovaly další gotické stavební úpravy během 13. a 14. století, kdy byla loď katedrály zaklenuta křížovými klenbami.

Budova chrámu s dvouvěžovým průčelím, zobrazená na fol. 238vb, která je některými badateli považována za jedno z nejstarších vyobrazení olomoucké katedrály sv. Václava [OH3]

Pečeť s vyobrazením biskupa Jindřicha Zdíka držícího románský chrám sv. Václava [OH4]

Za biskupa Stanislava II. Pavlovského, v letech 1589–1595 proběhla další větší přestavba. Italský stavitel Bernardo Leone vložil do dvouvěžového průčelí střední převýšenou věž a k jižní straně trojlodí byla přistavěna čtvercová kaple sv. Stanislava. Počátkem 17. století vznikl z iniciativy kardinála Františka z Ditrichštejna raně barokní presbytář, který nahradil zřícený gotický chór. Presbytář byl vybudován nad úrovní dlažby lodí katedrály, a pod ním byla v roce 1661 vybudována trojlodní krypta, pod kterou se nachází hrobka olomouckých biskupů a prelátů.

Začátkem 19. století požár způsobený bleskem zničil všechny tři věže i jejich zvony a hodiny. Následná klasicistní oprava vydržela takřka století. Koncem 19. století poté chrám prodělal díky architektům Merettovi a Völkelovi radikální přestavbu v novogotickém stylu, která mu dala současnou podobu. Upraven byl plášť i interié, a byly vybudovány dvě průčelní věže s výškou 68 m a tři novogotické portály s tympanony. K severní straně byla přistavěna chórová kaple sv. Cyrila a Metoděje, a při jižní obvodové zdi byla v roce 1890 postavena třetí, hlavní věž s výškou 100,65 m. Ta je po plzeňské věži druhou nejvyšší kostelní věží v Česku. Ve věži visí zvon Václav, který je největším na Moravě.

Detail sochařské výzdoby [OH6]

Vstup do katedrály je výrazně zdooben – tympanony nad třemi portály obsahují reliéfy s motivy Zvěstování Panně Marii, Nejsvětější Trojice a Narození Ježíše Krista. Mezi štíty portálů stojí sochy čtyř evangelistů. Ve středu průčelí je kruhové barevné okno s bustou architekta Meretty. V horní části průčelí jsou plastiky sv. Cyrila a Metoděje a nad nimi uzavírá figurální výzdobu průčelí socha sv. Václava.

Pokud jde o interié, při přestavbě byly odstraněny barokní oltáře, a nahrazeny novými novogotickými. Hlavní oltář, kazatelnu a dlažbu zhotovila vídeňská kamenicko sochařská firma Eduarda Hausera, architektonické detaily se pořizovaly ve spolupráci s uměleckou a stavitelskou školou při dómu sv. Štěpána ve Vídni. V presbytáři stojí novogotický hlavní oltář z kararského mramoru. Lavice v presbytáři pocházejí v 17. století. Sochy apoštolů vznikly během regotizace, novodobé jsou i sochy sv. Václava a sv. Ludmily. Okna presbytáře jsou zdobena vitrážemi s výjevy ze života svatých. Starší výzdoba se zachovala v Loretánské kapli a v kapli sv. Stanislava na jižní straně trojlodí, po pravé straně dnešního vchodu, kde vytvořil fresky Jan Kryštof Handke v první polovině 18. století.

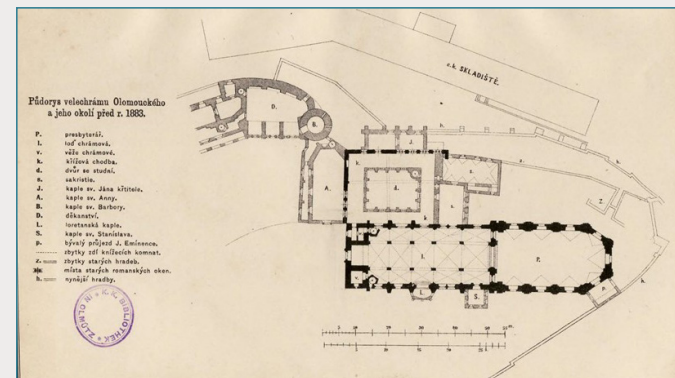
Gotickou sakristii katedrály se dá projít do rovněž gotické křížové chodby, s níž sousedí kaple sv. Jana Křtitele. Jak chodba, tak kaple jsou již součástí Zdíkova paláce.

Hlavní oltář [OH5]

Interiér dómu [OH7]

Půdorys velechrámu Olomouckého a jeho okolí před r. 1883 [OH8]

Fresky v kapli sv. Jana Křtitele [OH9]

*Model Zdikova paláce s kostelem sv. Václava
v expozici Arcidiecézního muzea [OH10]*

Zdíkův palác

Biskup Zdík se, jak již bylo zmíněno, v roce 1141 přestěhoval spolu s nově zřízenou 12člennou metropolitní kapitulou do románského biskupského paláce. Fungovala zde také katedrální škola, scriptorium, kapitulní knihovna a archiv. Architektura rezidence neměla v českých zemích 12. století obdobu. Biskupův palác byla stavba obdélníkového půdorysu o délce 30 m a šířce 10,5 m, která měla dvě nadzemní podlaží bez suterénu. Přízemí sloužilo jako hospodářská budova. První poschodí, které je nyní součástí prohlídkové trasy Arcidiecézního muzea, sloužilo jako soukromá rezidence.

Rajský dvůr se studnou [OH11]

Původní podlaha byla níže než lávka, po níž prochází návštěvníci. Lávka totiž spočívá na gotické klenbě, která byla na místě zbořeného románského paláce vztyčena při stavbě křížové chodby (ambitu) ve 14. století. Palác byl zbořen nejspíše po sérii požárů.

Zbytky paláce jsou zazděny jak v ambitu dómu, tak v přilehlých kaplích sv. Anny a sv. Jana Křtitele. Jeho součástí je i okrouhlá věž s kaplí sv. Barbory.

Ambit kolem rajského dvora je křížově zaklenut a má okna s původními kružbami, stěny jsou zdobeny deseti freskami z přelomu 15. a 16. století. Na půdě ambitu je devět románských oken, která osvětlovala biskupovu rezidenci. Jde o tzv. sdružená okna vytesaná z měkkého vápence, umožňujícího bohatou plastickou výzdobu. Okna jsou také zbytkem původního paláce.

Pozůstatky románských oken ve Zdikově paláci [OH12]

Gotická křížová chodba s nástěnnými malbami [OH13]

K ambitu jsou přistaveny dvě kaple, nejspíše již ve 13. století to byla kaple sv. Anny, v 15. století pak kaple sv. Jana Křtitele, která je zdobena freskami.

Kaple sv. Anny

Kaple sv. Anny měla původně funkci jako tzv. rektorátní kostel olomoucké kapituly, a až do roku 1916 sloužila jako volební místo olomouckých biskupů a arcibiskupů. Jednoduchá jednolodní obdélníková stavba s trojbokým presbytářem přiléhá k západní stěně Zdikova paláce. Vyniká štítovým průčelím s renesančním portálem. Hlavní dveře ohraničují dva jónské sloupy, které nesou architráv s votivním nápisem SANCTAE ANNAE/PARENTI GENITRICIS DEI/SACRVM. Pískovcový reliéf nad portálem znázorňuje svatou Annu samotřetí.

Exteriér kostela svaté Anny [OH14]

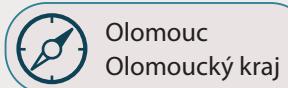

Detail fasády kostela svaté Anny s reliéfem světice a manýristickým portálem [OH15]

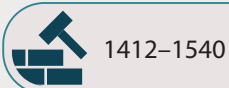
Zajímavosti

- V roce 1469 byl v katedrále sv. Václava prohlášen částí českého panstva Matyáš Korvín českým králem proti v Čechách vládnoucímu Jiřímu z Poděbrad.
- Hlavní věž katedrály sv. Václava je se 100,65 m druhou nejvyšší kostelní věží v Česku (nejvyšší je 102 m vysoká v Plzni). Ve věži visí zvon Václav, který je největším na Moravě a po zvonu ve svatovítské katedrále také druhým největším v Česku.

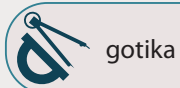
KOSTEL SVATÉHO MOŘICE

Olomouc
Olomoucký kraj

1412–1540

gotika

Kostel svatého Mořice je gotický proboštský farní kostel stejnojmenné farnosti v Olomouci. Od středověku vždy plnil roli hlavního městského chrámu. Je největší gotickou svatyní na Moravě (až 4 000 lidí). Od roku 1995 je Národní kulturní památkou České republiky.

Na místě staršího kostelíka, snad z 11. století, byl postaven kostel sv. Mořice, významná stavba pozdní gotiky na Moravě. Patronát kostela náležel od roku 1731 proboštovi dómské kapituly u sv. Václava., sv. Mořic proto bývá označován jako proboštský. Nejstarší zpráva pochází z roku 1257, kdy je na listině biskupa Bruna uveden jako svědek Fridrich, vikář kostela. Kromě duchovního významu sv. Mořice jakožto hlavního městského chrámu je také třeba zmínit další důležitou funkci, při kostele působila od roku 1386 škola povolená papežem Urbanem VI., o století později povýšena na vyšší latinskou školu.

V letech 1398, 1404 a 1411 kostel opakovaně vyhořel. Spolu s potřebou většího farního kostela byly požáry dalším impulsem pro přestavbu chrámu, která podle dochované nápisové desky začala v roce 1412 stavbou severní věže. Autorem návrhu a nejspíš i stavebníkem byl nejspíš olomoucký parléř Jakub Kentenreiner. Stavba se protáhla až do poloviny století, kdy byla nejprve v roce 1443 zastřešena a v roce 1454 po zaklenutí dokončena. Již v roce 1470 kostel vyhořel, a "nového" dokončení se dočkal v roce 1483. Ještě do konce 15. století vznikly jako přístavby kamenné portály presbytáře a nejspíše krátce před rokem 1505 byla vybudována patrová sakristie v severní části chrámu. Po roce 1500 bylo dotvořeno západní průčelí, a to portálem a dvojitým šnekovitým schodištěm.

Za konec gotických úprav a přechod k renesanci je považován rok 1540, kdy byl interiér kostela vymalován. Z nejstarší doby se nedochovalo prakticky žádné vybavení ani výzdoba, až na kamenné sousoší Olivetské hory na vnější jižní straně trojlodí. Jedna z nejvýznamnějších památek pozdně gotického sochařství vznikla pravděpodobně ve 30. letech 15. století.

Jižní strana se sousoším Olivetské hory [MO1]

Původně bohatě polychromované sousoší je prvním evropským sochařským stvárněním Krista na Olivetské hoře. Původně bylo podle všeho umístěno na hřbitovní zdi kolem kostela, až do zrušení hřbitova patentem císaře Josefa II. v roce 1784. Dnes je originál uschován v Arcidiecézním muzeu a je zastoupen kopií.

Do vlastního kostela renesance moc nezasáhla, kromě drobných úprav přibýly snad jen varhany. Dodnes je ale nápadná přístavba renesanční rodinné hrobky, tzv. Edelmannovy kaple na severní straně presbytáře. Honosná stavba se pyšní bohatou kamenickou a sochařskou

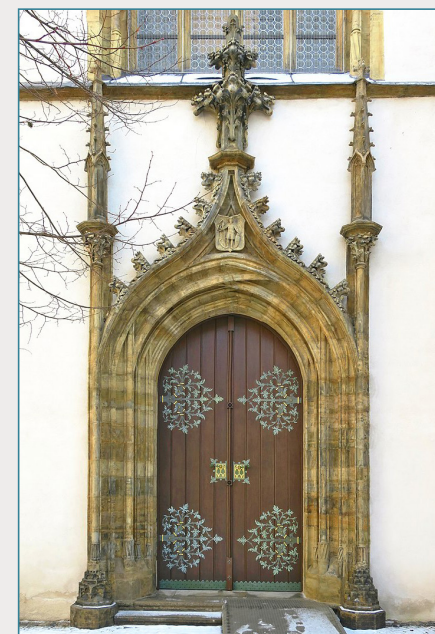

Kostel sv. Mořice [MO2]

výzdobou s biblickými motivy. Její vybudování fundoval v roce 1572 Václav starší Edelmann z Brosdorfu, císařský výběrčí daní a olomoucký měšťan. Další hrobkou s funkcí kaple pak byla až barokní hrobka Josefa svobodného pána Petráše, předního moravského osvícence a zakladatele první učené společnosti v Habsburské monarchii.

Jižní strana se sousoším Olivetské hory – detail [MO3]

Vstupní dveře do chrámu po restaurování [MO4]

Stavební úpravy kostela v dalším období následovaly vždy po pohromách, jako bylo obsazení města Švédy a jejich drancování v letech 1642–1650, nebo požár města v roce 1709. Rovněž barokní úpravy se zevnějšku kostela nijak dramaticky nedotkly, projeví se spíše v interiéru, na oltářích, výmalbě a mobiliáři. Barokní úpravy interiéru souvisí s nástupem nového kaplana a posléze probošta Františka Řehoře hraběte Gianniniho (1693–1758). Ten sám pocházel z Modeny a studoval dlouhou dobu v Římě. Zde také vidí odborníci vliv na propagaci nového slohu a působivou vrcholně barokní výzdobu místních umělců, jako byl sochař Filip Sattler či Jiří Antonín Heintz, nebo malíř Jan Kryštof Handke. Z období působení probošta Gianniniho pochází také mořické varhany.

Schody do jižní věže [MO5]

Kostel sv. Mořice – interiér [MO6]

Zásadnější stavební úpravy kostela samotného proběhly až v 19. století. Tehdy byl vytvořen novogotický oltář, a rovněž pokračovaly úpravy exteriéru a interiéru ve stylu novogotiky a novobaroka. Postupně byly upraveny Loretánská kaple, kamenné portály a předsíně kostela. Práce byly dokončeny v roce 1908. Výrazně do výrazu kostela zasáhla instalace malovaných a vitrážových oken v letech 1861–1935. Další větší změny přišly až v sedmdesátých letech 20. století, kdy byl kostel v letech 1975–1978 kostel opraven. V roce 1982 byl interiér vybaven novým obětním stolem, pultem pro přednes liturgických textů (tzv. ambonem) a sedadlem (sedes). V roce 1985 byly pro kostel ulity 4 nové zvony.

V letech 2018–2021 prošel kostel velkou rekonstrukcí. Na interiérech pracovali restaurátoři, nově upraven je obvodový plášť a restaurováním prošly vstupní dveře. Ve věži bylo obnoveno schodiště a opravena pařez, poškozená při zabavování zvonu během 2. sv. války. Na sklonku roku 2020 začala generální rekonstrukce slavných Englerových varhan.

Varhany

Osazení varhan na nově vybudovaný západní kůr bylo vyvrcholením barokní úpravy interiéru. Stavba varhan začala již počátkem třicátých let, a postupně je jako zakázku dostali olomoucký a posléze kroměřížský varhanář, kteří ale oba záhy umírají. V roce 1738 se Giannini obrátil na vratislavského stavitele varhan Michala Englera. V předvečer svátku sv. Mořice 21. 9. 1745 došlo k uvedení nových varhan, které jak do velikosti, tak do kvality patří mezi nejlepší v Evropě. Sochařská výzdoba je převážně dílem Filipa Sattlera a pak také Jana Antonína Richtera, který po jeho úmrtí převzal dílnu. Varhany jako jediné Englerovo dílo (z cca 300) přežily obě světové války a v letech 1959–1971 byly restaurovány, a rozšířeny na dnešních 135 rejstříků a 10400 píšťal a zvukových center.

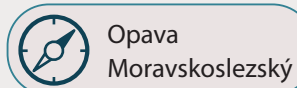

Vstupní dveře do jižní věže po restaurování [MO7]

Englerovy varhany [MO8]

KONKATEDRÁLA NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V OPAVĚ

Opava
Moravskoslezský

14. století

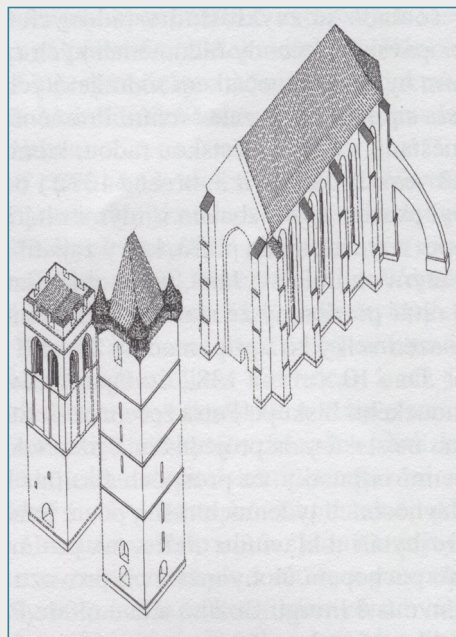
gotika
baroko

Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie v Opavě je velký trojlodní kostel se dvěma věžemi. Byl vybudován ve 14. století v gotickém slohu na místě starší románské stavby z počátku 13. století, a je jednou z nejvýznamnějších památek dokládajících typické rysy slezské cihlové gotiky. V 18. století byl po předchozích požárech především v interiéru barokně přestavěn, počátkem 20. století pak proběhly dílčí úpravy ve stylu novogotiky. V současné podobě chrámu se tedy mísí všechny zmíněné slohy, gotickou cihlovou stavbu doplňuje barokní nástavba jižní věže, barokní interiéru a drobné novogotické úpravy především na průčelí. V roce 1995 byl kostel prohlášen národní kulturní památkou. Od roku 1996 je druhým sídelním kostelem ostravsko-opavského biskupa, tak zvanou konkatedrálou.

Opava je statutární město v Moravskoslezském kraji. Město se nachází na úpatí Nížkého Jeseníku, kterým je ze tří stran obklopeno. Leží v tzv. Opavské pahorkatině na řece Opavě a žije zde přibližně 56 tisíc obyvatel.

Osada Opava, ležící u brodu přes stejnojmennou řeku na tzv. Polské cestě, získala na významu po zabrání území českými Přemyslovci. Na konci 12. století se stala centrem Holasické provincie, z té pak vznikla Opavská provincie. O století později na místě provincie vzniklo Opavské knížectví s Opavou jako centrem. V letech 1742 až 1928 byla Opava hlavním městem rakouského, resp. českého Slezska se zemskými úřady.

15. dubna 1204 potvrdil papež Inocenc III. v Opavě držbu pozemků řádu německých rytířů. A přestože není znám žádný písemný doklad o existenci řádového kostela Panny Marie před rokem 1290, už listina Václava I. z 12. května 1237, v níž panovník potvrdil německým rytířům držení fary v Opavě se vším příslušenstvím a čtyři vesnice na opavsku, dokládá, že ve městě stál kostel s farními právy. Starší literatura uvádí, že kostel patřil řádu již roku 1216. Podle všech okolností se dá předpokládat, že řád začal s výstavbou právě po dubnu 1204.

Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie – pokus o rekonstrukci postupu výstavby, stav k roku 1340 [KN1]

Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie [KN2]

O vzhledu tohoto románského kostela nejsou žádné informace. Není jasná ani velikost ani použitý stavební materiál. V poslední třetině 13. století začala výstavba masivní hranolové věže. Cihlová věž byla vyžděna na podnoži z tufitových kvádrů, které mohl řád těžit na svazích hory Roudna, kterou jim v roce 1257 daroval Přemysl Otakar II. Nejprve byla věž vystavěna do výše zhruba 10 metrů, přízemí bylo zaklenuté a přístup do dalších pater zajišťovalo schodiště v síle zdiva. Stavba byla přerušena nejspíše po úmrtí krále v roce 1278, a opět pokračovala zřejmě v roce 1283. Pokračovalo se však podle upraveného projektu. Horní část věže odlehčily vysoké lomené cihlové niky, do jejichž horních částí byla vsazena moderní pískovcová a tufitová kružbová okna. Použití slepých nik v cihlovém provedení připomíná řádové stavby v Prusích a také stavby v hospodářsky významných pruských městech. Opavská věž ovšem nebyla replikou nějakého pruského vzoru, nýbrž samostatnou variantou cihlové architektury věží. V Opavě koncem 13. století vznikla kvalitní a pokročilá architektura.

V první polovině 14. století vznikly v Opavě dva velké klášterní kostely, sv. Václava a sv. Ducha. Navíc se město koncem 13. století stalo centrem knížectví, ve kterém vládla levoboční větev rodu Přemyslovců. Ambiciózní měšťané se nemohli spokojit s původním farním kostelem. Začala se rýsovat jeho přestavba. Pozice německého řádu byla velmi oslabena a péče o kostel se iniciativně chopila městská rada. Jižně od kostelní zvonice stála od přelomu 13. a 14. století městská věž, která byla začleněna do nového projektu plánované přestavby. Náhradou si pak město nechalo postavit novou městskou věž uprostřed Horního náměstí, která je v jádře dochovaná dodnes jako součást budovy Magistrátu města. Neznámý architekt v městských službách zapracoval stávající městskou věž do projektu novostavby s dlouhým, polygonálně uzavřeným presbytářem a krátkým síňovým trojlodím. Stavbu prováděl městský stavitel, na náročnější prvky (ostění, kružba) používal tufit nebo pískovec pocházející nejspíš z lomů v Ratibořsku.

Plán na více než 25 metrů vysoký presbytář byl upraven, když se jižní věž po dosažení výšky 23 metrů začala naklánět. Presbytář musel být vzepřen na jiho a severovýchodě masivními opěrnými oblouky. Jižní se zachoval dodnes, druhý se zřítíl někdy před rokem 1687. I přes zmíněné obtíže kostel patří dodnes k těm nejmodernějším, velkoryse komponovaným městským kostelům své doby v českých zemích. Nákladná stavba presbytáře ovšem vyčerpala městskou kasu natolik, že byl presbytář na západní straně dočasně uzavřen provizorní zdí, uveden do provozu a dostavba odsunuta. O několik let později stavba pokračovala, nové trojlodí bylo v hrubé stavbě dokončeno před rokem 1361. Z tohoto období nejspíš pochází i západní portál kostela, jediný dochovaný z původních 3 gotických vstupů do kostela. Teprve následně bylo dostavěno mezivěží s kruchtou, přístupnou z jižní věže a nový štít průčelí se slepými lomenými nikami. Přibližně současně byla přestavěna a zvýšena koruna jižní věže. Předpokládané nárožní věžičky byly strženy a věž získala osmi-bokou štíhlou nástavbu s tuftovými kružbovými okny, které se v torzu dochovaly dodnes.

Uvnitř chrámu bylo zbudováno lektorium nebo také chórová přepážka či letner, na který vedl lomený průchod z točitého schodiště ve válcové věžičce v koutě mezi jižním bokem presbytáře a východní zdí jižní lodi. Letner odděloval presbytář, vyhrazený kněžím z opavské komenty řádu, od laického korpusu. Na něm, nebo před ním byl v sedmdesátých letech vztyčen hlavní oltář laické části kostela se zasvěcením Proměnění Páně. Na fundaci oltáře se podílela řada předních měšťanů.

Dokončený kostel Panny Marie se stal nejvyšší a největší opavskou sakrální stavbou, jeho silueta zůstala dominantou panoramatu do dnešní doby. Velkorysá stavba přitáhla pozornost bohatší společnosti. V duchu tehdejšího přesvědčení se její část snažila zajistit si spásu při Posledním soudu prostřednictvím nejrůznějších donací. U kostelů to zpravidla

znamenal přístavby či vestavby nejrůznějších kaplí. Nejspíše z roku 1360 pochází podélná stavba stojící při jižním boku trojlodí, druhotně rozdělená na oltář a kapli. Exteriér byl na začátku 20. století neogoticky upraven. V sedmdesátých letech 14. století pak realizoval řád přístavbu sakristie k severnímu boku presbytáře kostela, sakristie současně sloužila jako kaple sv. Anny. Zhruba ve stejné době byla postavena protilehlá kaple sv. Anežky (později sv. Vavřince), patrně šlo o fundaci měšťana Rejnčka. Kaple zaujala skoro celou jižní stranu presbytáře a dodnes je jako tzv. zimní kaple (či kaple sv. Anny) největší chrámovou kaplí u nás.

Ani po dokončení kaplí a sakristie stavební činnost neskončila na dlouho, kolem roku 1400 byla na západě před hlavní portál přistavěna honosná předsíň. Stavební činnost pokračovala uvnitř, a týkala se zřizování nových oltářů. Oltář sv. Tomáše, Kateřiny a Korduly byl v provozu od roku 1437 až do konce 17. století. Při kostele bylo ustaveno laické Bratrstvo Panny Marie, které kromě jiného obstarávalo liturgický chod kostela v trojlodí, odděleném letnerem od presbytáře, který byl vyhrazen řádu německých rytířů. Bratrstvo založilo v trojlodí oltář Božího Těla, 11 000 rytířů a 10 000 svatých panen. Oltář zanikl nejspíše v druhé polovině 15. století v souvislosti s odstraněním letneru. Vedle něj vznikl oltář sv. Mikuláše, Nalezení a Povýšení sv. Kříže, ten fungoval ještě před polovinou 18. století. Bratrstvo Panny Marie nechalo v letech 1416–1417 zřídit druhý oltář Božího těla v presbytáři, tento oltář fungoval do 18. století. Kromě výše zmíněných byly ještě do kostela přeneseny vévodské oltáře sv. Jiří a Mořice a oltář sv. Fabiána a Šebestiána. Ani jeden nepřečkal 18. století.

V polovině 15. století byla v západním poli jižní lodi přistavěna další chrámová kaple, kaple sv. Hrobu. Byla stržena v roce 1784. Zhruba v té době byla přestavěna Rejnčkova kaple sv. Anežky, patrně se tak stalo v roce 1451. Někdy v době přestavby Rejnčkovy kaple byl odstraněn letner, popudem k němu byl požár kostela.

Pohled na Opavu z ptáčích perspektivy od severovýchodu – výřez z olejomalby tzv. požárního obrazu z doby po roce 1689 [KN3]

V roce 1500 rozhodla městská rada o výstavbě reprezentační předsíně. Tím se jednak uzavřela středověká výstavba chrámu, a také se uzavřelo postupné ovládnutí farního kostela městem. To bylo fakticky dokončeno ve čtyřicátých letech 16. století, kdy radní vykoupili komentu řádu německých rytířů a převzali kontrolu nad městským farním kostelem zcela.

Z nejstaršího období se bohužel dochovala jen architektura, byť velmi dobře dochovaná. Vybavení chrámu – knihy, oltáře, sochařská a malířská výzdoba – to vše padlo za oběť jednak barokní přestavbě, jednak bylo na konci 2. světové války zničeno městské muzeum, písemnosti a další památky uchovávané.

Podnětem k přestavbě a barokizaci kostela byly dva velké požáry. Za dnes neznámých okolností vypukl ve městě 24. května 1689 požár, kterému za oběť padlo přes 300 domů, některé kostely a klášterní budovy. "Požární obraz" vzniklý začátkem 18. st. naznačuje, že požár zasáhl především jižní část města, kam patřil i farní kostel. Ten patřil mezi nejpoškozenější z kostelů ve městě. Při zřícení hořící střechy byl zničen gotický interiér včetně gotického křídlového oltáře s vyřezávaným výjevem Nanebevzetí Panny Marie a s postranními malovanými křídly s postavami sv. Petra a Pavla. Po základní rekonstrukci kostela jej nahradil jen prozatímní oltář. Teprve po dokončení oprav kolem roku 1740 začala městská rada jednat o stavbě nového oltáře. Práce na novém interiéru chrámu přerušil další požár v srpnu 1758, kterému opět padlo za oběť přes 300 domů.

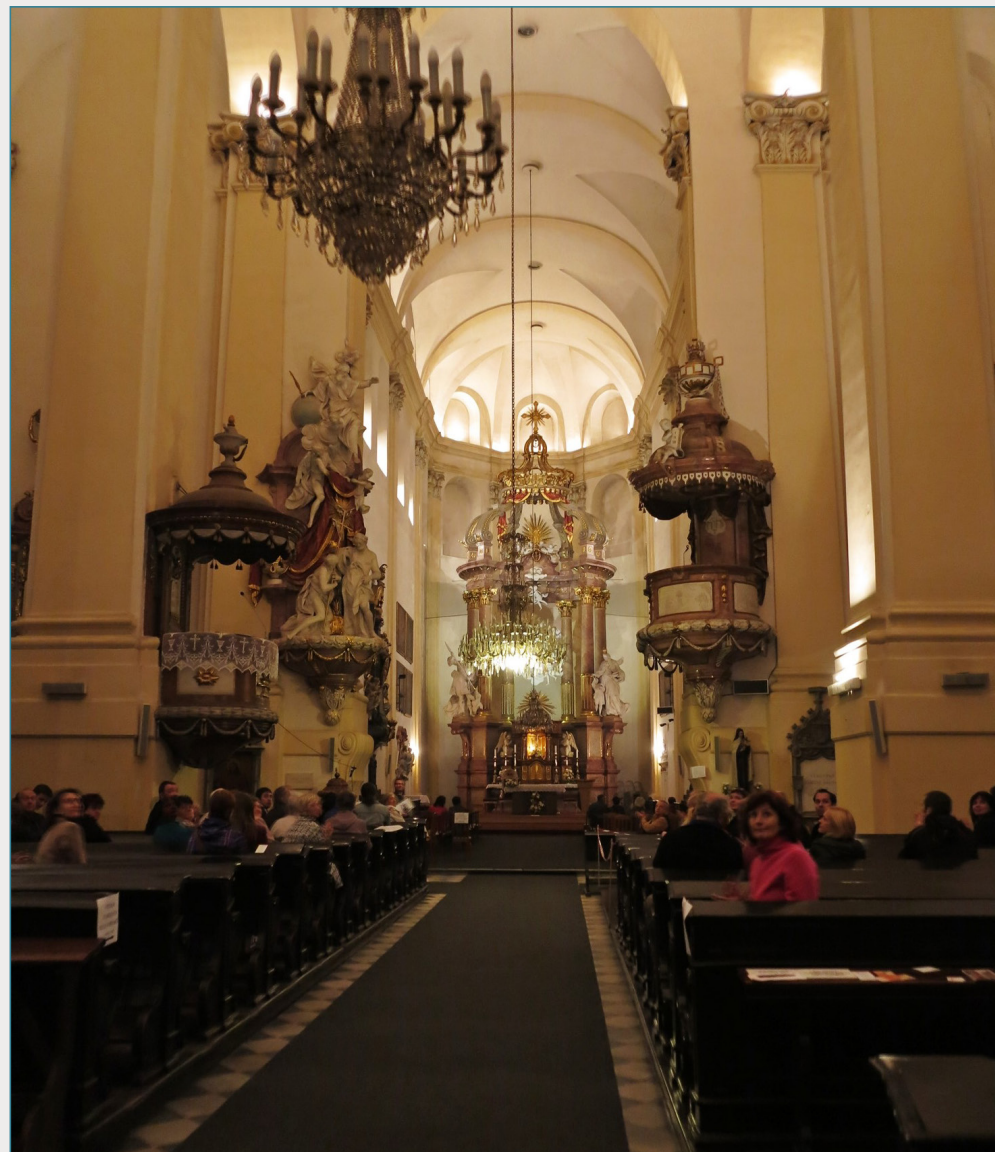
Okolnosti stavebních úprav nejsou zcela jasné, snad proto, že si chrám udržel středověký charakter, a úpravy měly jen lokální význam. Vnitřek kostela si po pádu hořící střechy při velkém požáru Opavy v roce 1689 svůj středověký ráz nedochoval. Úpravy interiéru provedli stavitelé G. Hausrucker a J. Zeller, kteří gotické klenby nahradili barokním zaklenutím. Bez zásadnějších úprav se dochovaly boční kaple a předsíně kostela. Po dalším požáru v roce 1758 trvala obnova chrámu přibližně 30 let. V letech 1760–1761 městský stavitel J. G. Werner upravil interiér presbytáře. Ten byl zaklenut valenou klenbou s lunetovými výsečemi, na stěnách se objevily ploché pilastry. Obnova interiéru trojlodí v letech 1780–1781 byla již provedena v duchu klasicismu. K masivním pilířům nesoucím klenbu přidal stavitel H. Hauke pilastry s mohutnými korintskými hlavicemi. V exteriéru se barokizace projevila jen u zvonického patra jižní věže, které bylo doplněno štukovým dekorem. Na severní straně trojlodí byla vybudována válcová kaple sv. Jana Nepomuckého s rokokově zdobeným stropem. V roce 1784 byla ještě v přízemí jižní věže zřízena dnes již neexistující kaple sv. Valentina, jehož kult se v Opavě objevil koncem 17. století. Úpravy kostela byly dokončeny v roce 1788, o rok později byl chrám slavnostně vysvěcen.

Mobiliář kostela z velké části pochází z doby po druhém požáru. Jednu z výjimek představuje obraz sv. Jana Nepomuckého z konce 17. století, ještě před svatořečením, který je nejstarším svého druhu v českém Slezsku. V presbytáři lze spatřit epitaf knížete Karla z Lichtenštejna od opavského sochaře J. G. Lehnera. Dílem Josefa Schuberta je dnešní hlavní oltář baldachýnového typu s šesti korintskými sloupy, které nesou korunu s křížem a sochami Nanebevzetí Panny Marie, sv. Alžběty a sv. Jiří. Schubert vytvořil rovněž šest dalších oltářů pro boční kaple a je autorem kazatelny a křtitelnice. Obrazy v chrámu jsou dílem více autorů, nejvýrazněji jsou zastoupena díla Felixe Ivo Leichera, jimiž jsou vyzdobeny boční lodě chrámu, na stěnách presbytáře lze spatřit soubor devíti obrazů ze života Panny Marie malíře Ignáce Raaba.

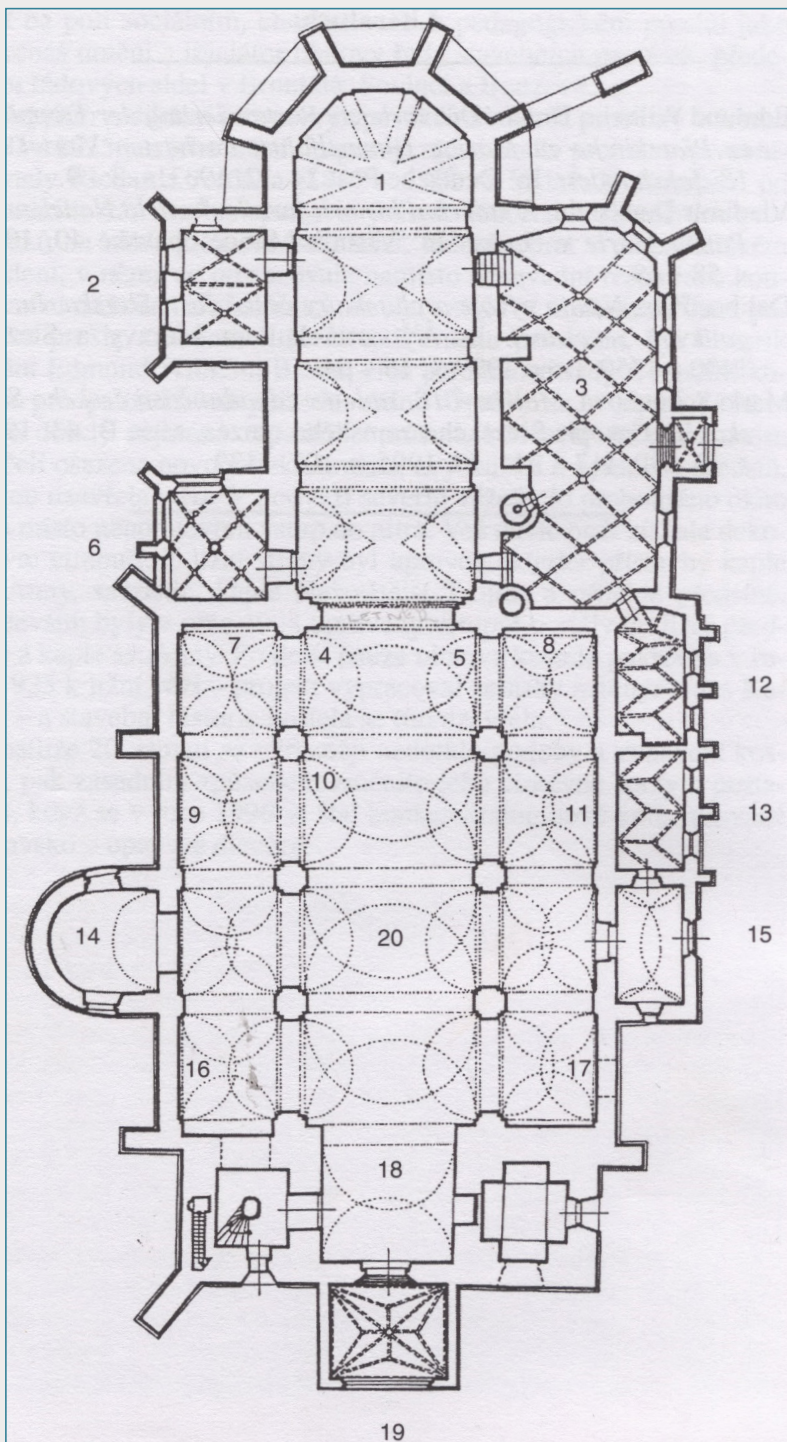
Ke konci 19. století se začaly objevovat plány na regotizaci kostele. V roce 1894 vznikl dokonce spolek pro obnovu a dostavbu kostela. Prosazen byl velkorysý projekt na radikální přestavbu. V letech 1900–1925 proběhly úpravy v tomto duchu, ale šlo jen o zlomek projektu, dílčí úpravy. Za změnou projektu stály jednak tradiční finance, rovněž

se o to ale postaral posun v památkářském přístupu. Nově se prosazovala konzervační metoda, zohledňující všechny stavební a slohové fáze, kterými památka prošla.

Podobně jako mnohé jiné opavské stavby byl chrám na konci druhé světové války poškozen a postupně během dalších desetiletí opravován. Důležitým mezníkem pro kostel byl rok 1996, kdy se se vznikem ostravsko-opavské diecéze stal druhým biskupským chrámem, konkatedrálou. Od roku 1995 je kostel také zapsán do seznamu národních kulturních památek. V roce 2019 začala celková rekonstrukce chrámu, dokončena by měla být koncem roku 2020.

Hlavní loď [KN4]

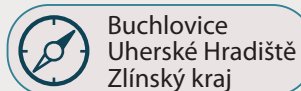

Pohled od východu s dochovaným jižním opěrným pilířem [KN6]

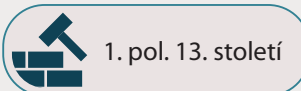
← **Půdorys konkatedrály Nanebevzetí Panny Marie** [KN5]

1 – hlavní oltář, 2 – stará sakristie, 3 – kaple sv. Anny, 4 – křtitelnice, 5 – původní kazatelna, 6 – kaple Panny Marie Bolestné, 7 – oltář Panny Marie Karmelské, 8 – oltář Poslední večeře, 9 – oltář sv. Michala, 10 – nová kazatelna, 11 – oltář sv. Josefa, 12 – sakristie, 13 – kaple Panny Marie Lurdské, 14 – kaple sv. Jana Nepomuckého, 15 – jižní předsíň s bočním vchodem, 16 – oltář sv. Peregrina, 17 – oltář sv. Augustina, 18 – hudební kruchta, 19 – předsíň s hlavním vchodem, 20 – západní trojlodí

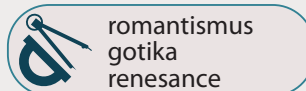
HRAD BUCHLOV

Buchlovice
Uherské Hradiště
Zlínský kraj

1. pol. 13. století

romantismus
gotika
renaissance

Počátky hradu Buchlov se datují do první poloviny 13. století, kdy byl vybudován jako významný strategický bod a správní centrum na východní hranici Českého království. Byl součástí obranného systému při česko-uherské hranici, kam patřila i nově založená města Uherské Hradiště a Uherský Brod. První písemná zpráva je až z roku 1300, a pro hrad se dříve používaly názvy Buchlov i Buchlovice, podle osady pod ním. Hrad je situován na výrazném kopci severně od obce a je tvořen zástavbou, budovanou od 13. do 18. století kolem trojice uzavřených nádvoří. Od založení až do 16. století byl hradem královským. Pak se v jeho držení vystřídalo několik šlechtických rodů. Od roku 1945 je hradem státním.

Hrad Buchlov se nachází na prostředním ze tří vrcholů tvořících dominantu východní části pohoří Chřibů. Na vedutě Jana Willenberga je zleva vidět vrcholy Holý kopec 548 m n. m., uprostřed Buchlov (509 m n. m.) se stejnojmenným hradem, vpravo se nachází kopec Modla (500 m n. m.) zvaný Barborka podle kaple sv. Barbory.

Dějiny – od královského hradu až po muzeum

Původně královský hrad ztrácel během 14. století na svém strategickém významu, a počátkem 15. století byl zastaven Lichtenštejnům. Po nich se vystřídala řada dalších majitelů – zástavců – např. páni z Cimburka v 90. letech 15. století. Na začátku 16. století se hrad dostal definitivně do rukou šlechty, postupně se zde vystřídalo několik rodů. Po pánech z Boskovic a pánech ze Žerotína se na déle než století dostal hrad do majetku Zástřizlů. V první polovině 17. století připadl hrad sňatkem Petřvaldským z Petřvaldu, kteří jej vlastnili další století.

Buchlov, celkový pohled od jihu [BU1]

Nejstarší pohled na Buchlov – Veduta Jana Willenberga v Zrcadle Markrabství moravského od Bartoloměje Paprockého [BU2]

Leopold I. Berchtold byl známý především jako lékař, filantrop a cestovatel. Procestoval prakticky celou Evropu, Malou Asii a severní Afriku, naučil se cca 11 jazyků a vydal několik cestopisných a etnografických studií. V době napoleonských válek na zámku v Buchlovicích založil nemocnici pro vojáky, po válce pak nemocnice bezplatně fungovala pro civilní obyvatelstvo.

Bedřich Všemír Berchtold procestoval podobné destinace jako bratr a ještě k tomu přidal Brazílii. Zajímal se především o přírodu a rozšiřoval své botanické sbírky, jejichž velkou část pak daroval Národnímu muzeu. Části sbírek obou bratrů jsou dodnes k vidění na Buchlově. V roce 1945 byl hrad i kaple sv. Barbory na základě Benešových dekretů zestátněn a od té doby je spravován Národním památkovým ústavem.

Buchlov, celkový pohled [BU3]

Architektura

Zdále viditelný hrad je ukázkou středověké pevnostní architektury. Jeho úkolem bylo zajistit obchodní cestu přes chřibské lesy. Hrad byl v první polovině 13. století postaven na skalnatém hřebeni, který stavebník zajistil na východním a západním konci dvěma hranolovými věžemi. Východní obytná věž (tzv. Donjon) 8,8×10 m byla hranou natočena k přístupu, západní mohutnější 10×10 m měla přes 3 m silné zdi. Věž sloužila především jako obranná, a vnitřní prostor byl přístupný ve výši prvního patra. To napovídá, že byla určena jako útočiště. K východní věži přiléhal palác s představenou průjezdní budovou. Podle badatelů se na stavbě podílela stavební huť nedalekého kláštera na Velehradě.

Z prvotní výstavby pochází také zalamovaná severní zeď, vymežující hradní nádvoří. Stavba se protáhla daleko přes polovinu století, a patro paláce již dostalo gotická okna, a gotická kaple v horní části jižní věže nebyla do smrti krále Přemysla Otakara II v roce 1278 nejspíš ani dokončena. Kaple byla v polovině 16. století zrušena a celý prostor přízdívkami pozměněn. Vysoká umělecká úroveň stavby tak unikla pozornosti až do 20. století.

Páni z Cimburka v 90. letech 15. století podnikli další velkou výstavbu. Na volné severní straně zbudovali v patře sled obytných a reprezentačních místností zaklenutých žebrovými křížovými a síťovými klenbami. Žebra kleneb vybíhají přímo z obvodových stěn, a na klenebních svornících jsou znaky Cimburků a erby významných moravských rodů. Ústřední místností je rytířský sál. Na začátku 16. století došlo k dalším stavebním úpravám, tentokrát ve stylu renesančním. Přestavbu provedl v letech 1543–1558 Jan Žďánský ze Zástřizl. Portál hodinové věže,

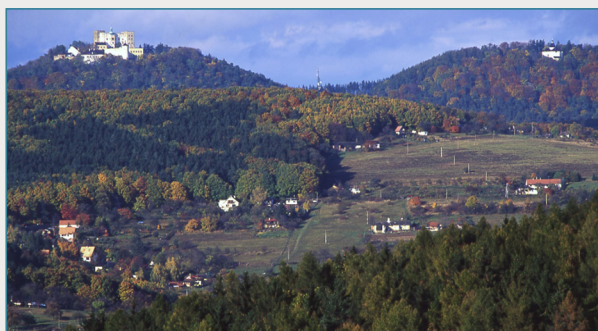
Buchlov, celkový pohled [BU4]

Buchlov, letecký pohled ze západu [BU5]

hradní jádro bylo doplněno arkádovou chodbou u severního traktu paláce a arkády v prvním patře. Hanuš Zikmund z Petřvaldu nechal také na sousedním kopci Modla postavit novou kapli sv. Barbory. Od druhé poloviny 18. století až do 1945 patřil hrad rodu Berchtoldů. Berchtoldové však sídlili spíše v blízkém zámku v Buchlovicích, hrad jen udržovali. Buchlov za jejich držení dvakrát vyhořel, vždy byl ale obnoven. Po roce 1945 připadl hrad státu.

kteřá se stala novou vstupní branou vnitřního hradu, nese letopočet 1546. Velkou proměnou prošla kaplová věž. Brána v jejím přízemí byla zazděna a nově byl upraven prostor zaniklé kaple. Přístup k hodinové věži zajistila terasa přístupná schodištěm. Na terase stojí tzv. lípa nevinu, ke které se váže jedna z pověstí hradu. Jiří Zikmund ze Zástřizl pokračoval v přestavbě hradu a pro svou choť vybudoval novou jídelnu a taneční sál při vstupní Hodinové věži. V průběhu 16. století bylo také zdokonalováno opevnění hradu. Před jádrem vyrostlo na jihozápadě předhradí, tzv. dolní hrad, s dělovou věží Andělkou. V dolním hradě vznikly nové hospodářské budovy a cisterna. Další majitelé, Petřvaldští z Petřvaldu, v roce 1663 postavili první hradní bránu a obranný bastion, který ji měl chránit. Uvnitř vzniklo dnešní první nádvoří,

Pohled na kopce Buchlov a Modlu s hradem a kaplí sv. Barbory [BU6]

Kaple Sv. Barbory

Na kopci byl již od 13. století raně gotický kostelík zasvěcený sv. Barboře. Za Petřvaldských byla na Modle, lidově zvané Barborce plánovaná výstavba kláštera. Tu zhatil nedostatek pitné vody a zůstaly jen základy zamýšlené stavby. Na místě zchátralého kostelíka byla vystavěna raně barokní kaple a poustevna, ve které přebývali františkáni z Uherského Hradiště, starající se o kapli až do 30. let 20. století. Kaple se kromě jiného stala hrobkou pánů z Petřvaldu a také hrobkou posledního rodu držícího Buchlov – Berchtoldů.

Kaple sv. Barbory [BU7]

Pověsti

Nejznámější pověsti vázící se k hradu Buchlovu je ta o stromu na 3. nádvoří. Jde o tzv. Lípu nevinu, která byla podle pověsti zasazena korunou do země a kořeny vzhůru na důkaz nevinu. Roku 1582 byl nedaleko hradu nalezen mrtvý hradní pán. Jindřich Praksický ze Zástřizl byl proboden vlastním kordem. Viníků byla spousta, ale hlavní podezření padlo na zbrojnoše, který však byl podle všeho nevinen. Již Vincenc Brandl pověst zaznamenal v roce 1863:

„... zastíněn jest košatou lipou, kterou prý jakýsi mladík Vlček, k smrti nevinně odsouzen, s kořeny vzhůru na skalnaté zdejší půdě zasadil, by soud o nevinnosti své přesvědčil, tvrdě, že lípa se ujme, což prý skutečně se stalo a mladíku život zachránilo.“

I další známá pověst se váže k téže události. Žena Jindřicha Praksického, Kateřina Rájecká z Mírova zosnovala smrt svého muže, aby si později mohla vzít svého milence Viléma Zoubka ze Zdětína. Světskému trestu se sice vyhnula, ale každou noc se jako Černá paní zjevuje v pokoji mrtvých, kam se před pohřbením ukládala těla zesnulých a soudili se pytláci. Dnes je tam vystavená pravá mumie z Egypta.

Zámek Buchlovice

Zámek Buchlovice byl postaven na přelomu 17. a 18. století ve stylu italské barokní vily. Údajně nechal Jan Dětřich z Petřvaldu zámek postavit pro svou italskou choť Eleonoru z Colonna-Felsu, pro kterou byl hrad příliš chladný. Ať to je či není pravda, zámek byl nesporně pohodlnějším obydlím a panstvo do něj od roku 1751 trvale přesídlilo.

Lípa nevinu [BU8]

ZDROJE LITERATURY

1. Karlův most

- DVOŘÁK, František. *Po Karlově mostě: 20 zastavení s Františkem Dvořákem*. Praha: NLN, 2003.
- EKERT, František. *Posvátná místa král. hl. města Prahy : Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*. Svazek I. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1883, s. 274–288.
- HN – Zuzana Šmajlerová, ČTK, LR. *Vědci popřeli svůj dřívější výzkum: Stavba Karlova mostu byla bez vajec*. iHNed [online]. 2010-01-18 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-40012800-vedci-popřeli-svuj-drivejsi-vyzkum-stavba-karlova-mostu-byla-bez-vajec>
- CHADRABA, Rudolf. *Karlův most*. Praha: Odeon, 1974
- ROYT, Jan. *Praha Karla IV*. Praha: Karolinum, 2016.
- ŠEFCŮ, Ondřej a kol. *Karlův most*. Praha: Ottovo nakl., 2010.
- VLČEK, Pavel, a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré město, Josefov*. Praha: Academia, 1996.

2. Národní divadlo

- BENEŠOVÁ, Zdeňka et al. *Národní divadlo: historie a současnost budovy*. Vyd. 1. Praha: Národní divadlo, 1999. 128 s. ISBN 80-7258-001-9.
- *Národní divadlo* [online]. [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz> Národní divadlo - Památkový Katalog [online]. In: . [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/narodni-divadlo-12884817>
- Konečná, Hana a kol. *Čtení o Národním divadle: útržky dějin a osudů*. Vydání první. Praha: Odeon, 1983. 412 stran. Klub čtenářů; svazek 513
- PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983. 160 s. Umění.

3. Hrad Karlštejn

- BOROVSKEJ, František Adolf et al. *Čechy. Západní Čechy Díl IX, Západní Čechy*. V Praze: J. Otto, 1897. 523 stran.
- DVOŘÁKOVÁ, Vlasta a MENCLOVÁ, Dobroslava. *Karlštejn: státní hrad*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Olympia, 1972. 79 s.
- FAJT, Jiří, ROYT, Jan a GOTTFRIED, Libor. *Posvátné prostory hradu Karlštejna*. 2. vyd. V Praze: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech ve spolupráci s Lepton studiem, 2010. 64 s.

4. Holašovice

- *Jihočeská lidová architektura: 20 let v UNESCO: sborník z konference Holašovice*, Plástovice, 6.-7. června 2018. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2020. 130 stran. ISBN 978-80-87520-65-9.
- DROZDA, Jakub et al. *Holašovice v kontextu jihočeské venkovské architektury*. Vydání první. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. 299 stran. ISBN 978-80-85033-76-2.
- KOLDA, Vlastimil. *Holašovice – selské baroko*. 1. vyd. Jankov: Obecní úřad, 1999. 95 s. ISBN 80-238-4077-0.
- *Památky tradičního lidového stavitelství v životě dnešní obce: památky známé i neznámé: soubor referátů a souvisejících textů přednesených na setkání při příležitosti 15 let po zápisu Arcibiskupského zámku a zahrad v Kroměříži a obce Holašovice na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO*: 15. října 2013, Muzeum Kroměřížska. Kroměříž: Klub Unesco Kroměříž ve spolupráci s NPÚ ÚOP v Kroměříži, 2013. 55 s. ISBN 978-80-87231-15-9.
- ŠKABRADA, Jiří, ed. a BUREŠ, Pavel. *Holašovice: vesnická památková rezervace*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Foibos, 2010. 148 s. Světové památky UNESCO. ISBN 978-80-87073-32-2.
- TKÁČ, Vladimír. *Průvodce poklady UNESCO: Český Krumlov, Holašovice, Kutná Hora, Litomyšl, Praha*. Vyd. 1. Olomouc: Fontána, [2006?]. 336 s. ISBN 80-7336-307-0.
- *Venkovská usedlost – Památkový Katalog* [online]. In: . [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/venkovska-usedlost-689910>
- *Venkovská usedlost – Památkový Katalog* [online]. In: . [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/venkovska-usedlost-682214>

5. Katedrála svatého Bartoloměje

- DOUŠA, Jaroslav, MARTINOVSKÝ, Ivan, et al. *Dějiny Plzně v datech : od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 788 s. (Dějiny českých měst). ISBN 80-7106-723-7.
- HAUNER, Miroslav, SOUKUP, Jan. *Plzeň - katedrála sv. Bartoloměje*. Praha, Kincl & Hauner, 1998.
- HYNČÍK, Václav, SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. [Plzeň], Agentura David a Jakub, 2012.
- *Kostel sv. Bartoloměje - Památkový Katalog* [online]. In: . [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-bartolomeje-14252623>
- LÁBEK, Ladislav. *Šternberská kaple v Plzni*. V Plzni, Ladislav Lábek, 1924.
- Stoleté výročí požáru věže chrámu sv. Bartoloměje (dne 6. února 1835) In: Plzeňsko. 1935. Roč. 17 (1935), č. 1, s. 2.

6. Chebská falc

- ČTVERÁK, Vladimír, a kol. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003. 432 s. ISBN 80-7277-173-6
- DOSTÁL, Tomáš. *Chebský hrad a vybrané studie z dějin města Chebu a Chebska*. Cheb: Město Cheb, 2015. 159 stran. ISBN 978-80-260-8690-1
- DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie Českých hradů*. Praha: Libri, 2002. 736 s. ISBN 80-7277-003-9
- Hrad Cheb - unikát mezi českými hrady [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.hrad-cheb.cz/cz/>
- Interaktivní encyklopedie města Chebu [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/>
- Šamánková, Eva. *Cheb*. Vyd. 1. Praha, 1974.
- ŠEBESTA, Pavel. *Císařský a královský hrad v Chebu*. 1. vyd. Cheb: Chebské muzeum, 1998. 20 s. ISBN 80-85018-12-6
- Ústřední seznam kulturních památek České republiky [online]. Praha: Národní památkový ústav [cit. 2019-06-14]. Identifikátor záznamu 134214 : Hrad, částečná zřícenina. Památkový katalog.

7. Zámek Ploskovice

- Borovský, František Adolf et al. *Čechy, západní čechy Díl IX, Západní Čechy*. V Praze: J. Otto, 1897. 523 stran.
- Památkový Katalog. Památkový Katalog [online]. Praha: NPU, 2015 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>
- Votoček, Otakar a Bučina, Ferdinand. *Ploskovice. Ústí nad Labem: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody*, 1962. Nestr.
- *Ploskovice: státní zámek a památky v okolí*. Praha, 1961.

8. Hrad Kost

- *Hrad Kost – Památkový Katalog* [online]. In: . [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/hrad-kost-15390077>
- KLEČAL, Lukáš. *Hrad Kost*. Nymburk: pro Hrad Kost vydal Ivan Ulrych Nakladatelství Vega-L, 2016. ISBN 978-80-88072-10-2.
- KUBÍČKOVÁ, Petra a NOVOTNÝ, Lubomír. *Severní Čechy. Pojizeří. Díl XII. Ottovy Čechy*. 2020, 287-303.
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady*. Praha 1972.
- POCHÉ, Emanuel (ed.): *Umělecké památky Čech 2, K-O*. Praha, 1978, s. 105-106.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého*, sv. X, Boleslavsko. Praha

9. Hrad Trosky

- DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 2002. 736 s. ISBN 80-7277-003-9. Heslo Trosky, s. 560–562.
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *Trosky: státní hrad a památky v okolí*. Vydání 1. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1958. 30 s., 1 plán. Publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Svazek X. Boleslavsko*. Praha: František Šimáček, 1895. 462 s. Kapitola Trosky hrad, s. 63–70.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav a LIEBSCHER, Karel, ed. *Čechy. Díl XII., Severní Čechy*. V Praze: J. Otto, [1903?]. 480 s.
- *Trosky: průvodce hradem*. Libice nad Cidlinou: Vega-L, 1996. Nestr. ISBN 80-85627-54-x
- VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Trosky: zřícenina hradu v Českém ráji mezi Turnovem a Jičínem. 2., dopl. a opr. vyd.* Dobrá: Beatris, 2003. 22 s. Putujeme po hradech a zámčích; sv. 12. ISBN 80-86737-01-2

10. Zámek Litomyšl

- ADÁMEK, Karel Václav et al. *Čechy. Díl XIII., Východní Čechy*. V Praze: J. Otto, 1905. 521 stran, 28 nečíslovaných stran obrazových příloh.
- KONEČNÝ, Michal et al. *Zámek Litomyšl*. Vyd. 1. Litomyšl [i.e. Sychrov]: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014. 149 s.
- KROUPA, Jiří et al. *Litomyšl: Zámecké návrší*. 1. vydání v českém jazyce. Praha: Foibos Books s.r.o., 2017. 116 stran. Světové památky UNESCO.
- STEHLÍK, František. *Zámek Litomyšl: kompoziční studie*. 1. vyd. Praha: Nakl. čs. výtvarných umělců, 1957. 61 s., xxxv s. obr. příl. Česká architektura. Malá ř.; Sv. 1.

11. Poutní kostel Svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře

- HORYNA, Mojmír et al. *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře*. 1. vyd. Telč: Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště v Telči, 2009. 248 s. ISBN 978-80-904240-0-5
- KOSATÍK, Pavel. *Zámek Žďár nad Sázavou: minulost a současnost*. Vydání první. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, o.p.s., 2018. 175 stran. Edice Vysočiny. ISBN 978-80-87064-25-2
- KOSATÍK, Pavel. *Zámek Žďár nad Sázavou a Zelená hora: průvodce*. Vydání první. Žďár nad Sázavou: SE.S.TA, 2015. 34 stran. ISBN 978-80-260-8589-8
- MIKULE, Stanislav. *Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře*. Vyd. 2., (dopl.). Žďár nad Sázavou: Město Žďár nad Sázavou, 2012. 89 s. ISBN 978-80-260-3690-6

12. Vila Tugendhat

- Archiweb.cz - Vila Tugendhat. Archiweb.cz [online]. [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/>
- Vila Tugendhat | Objekty | Brněnský architektonický manuál - průvodce brněnskou architekturou. Brněnský architektonický manuál - průvodce brněnskou architekturou [online]. [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz>
- ČERNÁ, Iveta a ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, ed. *Tugendhat: brněnská realizace Ludwiga Miese van der Rohe*: [průvodce]. Brno: Muzeum města Brna, 2014. 48 s. SDC-VT; 5. ISBN 978-80-86549-83-5
- ČERNÁ, Iveta, ed. a ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, ed. *Vila Tugendhat: Mies v Brně*. 2. rozšířené vydání. Brno: Muzeum města Brna, 2017. 319 stran. Edice publikací SDC-VT; 11. ISBN 978-80-86549-72-9
- PELČÁK, Petr, WAHLA, Ivan a AMBROZ, Miroslav. *Mies van der Rohe - vila Tugendhat v Brně*. Dotisk 1. vydání. Brno: Spolek Obecní dům Brno ve spolupráci s Muzeem města Brna, 2016. 170 stran. ISBN 978-80-904806-6-7
- SAPÁK, Jan. *Ludwig Mies van der Rohe - Tugendhat: dům na rozhraní dějin*. 1. vyd. Brno: K-public, 2013. 230 s. ISBN 978-80-87028-11-7

13. Olomoucký hrad

- ELBELOVÁ, Gabriela et al. *Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce*. 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2016. 143 s. ISBN 978-80-88103-08-0
- FIALA, Jiří et al. *Chrám, kostely, svatyně a kaple v Olomouci*. Olomouc: Danal, 2008. 208 s. ISBN 978-80-85973-77-8
- HRBÁČOVÁ, Jana, ed. a BLÁHA, Josef. *Jindřich Zdík (1126-1150): olomoucký biskup uprostřed Evropy*. 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2009. 247 s. ISBN 978-80-87149-31-7
- KRAČMER, Mořic. *Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci*. Olomouc: R. Promberger, 1887, [na ob. 1886]. 111 s.
- KUBEŠOVÁ, Irena Marie, ed. a Vrtalová, Jarmila, ed. *Významné olomoucké památky: [sborník příspěvků ze semináře, Olomouc 6.–8. 9. 2001]*. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2001. 79 s.
- MUSIL, Jiří V. *Dóm sv. Václava: Metropolitní katedrála v Olomouci*. Olomouc: M. O. I. S., 1992. 72 s.
- POJSL, Miloslav. *Olomouc: Katedrála sv. Václava*. 2., upr. vyd. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 2007. 31 s., [16] s. barev. obr. příl. Církevní památky; sv. 40. ISBN 80-86157-18-0

14. Kostel svatého Mořice

- FIALA, Jiří et al. *Chrám, kostely, svatyně a kaple v Olomouci*. [Olomouc]: Danal, 2008. 208 s. ISBN 978-80-85973-77-8.
- HLOBIL, Ivo. *Olomouc. Proboštský farní chrám sv. Mořice*. Velehrad: Hist. společ. Starý Velehrad, 1992. 32 s. Církevní památky; sv. 10.
- MUSIL, Jiří V. a NERYCHEL, Bohumil. *Chrám sv. Mořice v Olomouci*. Olomouc: Proboštský farní úřad u sv. Mořice v Olomouci, 1990. [28] s.
- SCHINDLER, Antonín. *Varhany Michaela Englera u sv. Mořice v Olomouci = Die Michael Engler-Orgel bei St. Mauritz in Olomouc (Olmütz)*. Vyd. 1. Olomouc: Vlastivědný ústav, 1966. 23 s. Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci; č. 13.

15. Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie

- KANIOVÁ, Petra et al. *Průvodce architekturou Opavy*. Vyd. 1. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2011. 399 s. ISBN 978-80-85034-62-2
- ŠOPÁK, Pavel, Prix, Dalibor a Schenková, Marie. *Opava: konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 2000. 27 s., obr. příl. Církevní památky; sv. 27. ISBN 80-86157-05-9.
- MÜLLER, Karel a kol. *Opava*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 611 s., [16] s. barev. obr. příl. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 80-7106-808-X.
- MÜLLER, Karel a Šopák, Pavel. *Opava*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010. 46 s., [80] s. obr. příl. Zmizelá Morava a Slezsko. ISBN 978-80-7432-017-0.

16. Hrad Buchlov

- BRANDL, Vincenc. *Kniha pro každého Moravana*. Brno: nákladem Dra. Fr. Šrom-a, 1863. 335 s. Kapitola Buchlov, s. 241.
- BRYCH, Vladimír. *Hrady, zámky a tvrze na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. 655 s. ISBN 978-80-7360-673-2
- NOVÁKOVÁ, Marcela a NOVÁKOVÁ, Klára. *Hrady a zámky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005. 196 s., [24] s. barev. obr. příl. Navštivte---. ISBN 80-7033-874-1
- NOVOTNÝ, Jiří. *Buchlov*. [Libice nad Cidlinou]: Gloriet ve spolupráci s NPÚ ÚOP v Brně, 2006. [16] s. ISBN 80-86644-72-3
- PLAČEK, Miroslav. *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. 3. vyd. Praha: Libri, 2001. 439 s. ISBN 80-7277-036-5
- ŽIŽLAVSKÝ, Bořek. *Buchlov: historie a příběhy hradu*. Druhé upravené vydání. Boršice: Buchlov, 2018. 190 stran. Chříby záhadné a mytické; sv. 12. ISBN 978-80-906524-4-6

ZDROJE OBRÁZKŮ

1. Karlův most

- [KM1] Guido Radig – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27589642>
- [KM2] A. Savin (Wikimedia Commons · WikiPhotoSpace) – Vlastní dílo, FAL, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=54173840>
- [KM3] Marc-Olivier Giguere – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35745997>
- [KM4] Max Dawncat – 2016-01-05_13-29-24_IMG_8804, CC BY 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=56218412>
- [KM5] Øyvind Holmstad – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=33015482>
- [KM6] František Fridrich (21. 5. 1829 – 23. 3. 1892) – Scheufler Collection, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1897396>
- [KM7] Rudolf Bruner-Dvořák (1864-1921) – Scheufler collection, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3713333>
- [KM8] Michal Kmínek – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=28617300>
- [KM9] Ludek – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3556451>

2. Národní divadlo

- [ND1] Neznámý autor, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4456294>
- [ND2] A.Savin (WikiCommons) – Vlastní dílo, FAL, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=54173956>
- [ND3] Palickap – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=28719366>
- [ND4] Anonymní – Humoristické listy, roč. 1881, č. 35, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5725749>
- [ND5] Jindřich Eckert – AHMP, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22942645>
- [ND6] Lynx1211 – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=50397395>
- [ND7] Staycoolandbegood – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2223428>

3. Hrad Karlštejn

- [KA1] Neznámý autor, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=189313>
- [KA2] Neznámý autor – Meyers Universum 1863, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=67549558>
- [KA3] Arkadiusz Zarzecki – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32360959>
- [KA4] Czatlantis – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=103400994>
- [KA5] BOROVSKEJ, František Adolf et al. *Čechy. Západní Čechy Díl IX, Západní Čechy*. V Praze: J. Otto, 1897. 523 stran.
- [KA6] František Fridrich (21. 5. 1829 – 23. 3. 1892) – Scheufler Collection, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1897586>
- [KA7] Neznámý autor, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=87255231>
- [KA8] ŠJů – Vlastní dílo, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37663120>
- [KA9] melechovsky – Vlastní dílo, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=51835308>
- [KA10] Martin Tomášek, CC BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3820977>
- [KA11] Mistr Theodorik – The Yorck Project (2002). *10.000 Meisterwerke der Malerei*. ISBN: 3936122202., Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=155376>
- [KA12] Jindřich Eckert – Scheufler collection, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3711159>

4. Holašovice

- [HO1] Miloš Fiala – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6242081>
- [HO2] Miloš Fiala – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6241936>
- [HO3] Andy Hawkins – Flickr, CC BY-SA 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1186326>
- [HO4] tuurq – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3763078>
- [HO5] tuurq – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3806995>
- [HO6] Miloš Fiala – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6242011>
- [HO7] Miloš Fiala – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6242113>

5. Katedrála svatého Bartoloměje

- [KB1] Sudo77 – Vlastní dílo, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10349933>
- [KB2] Ben Skála, Benfoto – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=39351931>
- [KB3] Andreas Groll – Časopis Umění, ročník XII (1939-40), Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1677667>
- [KB4] Holyhell – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27872485>, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27872484>
- [KB5] Holyhell – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27036921>
- [KB6] Ján Grajčár – Biskupství plzeňské, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=59253807>
- [KB7] Lynx1211 – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=59117987>
- [KB8] Holyhell – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=27036917>
- [KB9] Mgr. Milan Zahn – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22859740>

6. Chebská falc

- [CH1] Harald Rossa – Vlastní dílo, CC BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2545335>
- [CH2] Karelj, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4346456>
- [CH3] DOSTÁL, Tomáš. Chebský hrad a vybrané studie z dějin města Chebu a Chebska. Cheb: Město Cheb, 2015. s. 14
- [CH4] Витольд Муратов – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11813141>
- [CH5] Jan Sokol – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2625327>
- [CH6] Eduard Gurk – Österreichische Nationalbibliothek, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=99631381>
- [CH7] Jan Sokol – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2625294>
- [CH8] Jan Sokol – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2625278>

7. Zámek Ploskovice

- [PL1] Karelj – Fotografie je vlastním dílem, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4123063>
- [PL2] <https://mapio.net/pic/p-54175408/>
- [PL3] Borovský, František Adolf, ed. Čechy. Díl VII, Středoohoří. V Praze: J. Otto, 1892. s. 201.
- [PL4] Horakvlado, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Z%C3%A1mek_Ploskovice,_Ploskovice_1,_Ploskovice,_okr._Litom%C4%9B%C5%99ice,_%C3%A9Astec%C3%BD_kraj_06.jpg
- [PL5] Wector.sector, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Z%C3%A1mek_Ploskovice_05.JPG#/media/Soubor:Zámek_Ploskovice_05.JPG
- [PL6] Horakvlado, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vstupn%C3%AD_br%C3%A1na_z%C3%A1mku_Ploskovice,_Ploskovice_1,_okr._Litom%C4%9B%C5%99ice,_%C3%A9Astec%C3%BD_kraj.jpg
- [PL7] Draceane – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=98585496>

8. Hrad Kost

- [KO1] JardaTravnicek – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6068929>
- [KO2] Neznámý autor – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=90723>
- [KO3] myself - Bilboq – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1057122>
- [KO4] Zdeněk Fiedler – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21774458>
- [KO5] Neznámý autor – Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=90721>

9. Hrad Trosky

- [TR1] Zdeněk Fiedler – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21774335>
- [TR2] Me116 – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35512075>
- [TR3] Antonín Pucherna, <https://www.hrady-zriceniny.cz/s-pucherna.htm>
- [TR4] Dcpeets – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=69977123>
- [TR5] Vojtěch Král z Dobré Vody – SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze Království českého. Svazek X. Boleslavsko. Praha: František Šimáček, 1895. 462 s. Dostupné online. Kapitola Trosky hrad, s. 66, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=88981040>

10. Zámek Litomyšl

- [LI1] Adámek, Karel Václav et al. *Čechy. Díl XIII., Východní Čechy*. V Praze: J. Otto, 1905. 521 stran, 28 nečíslovaných stran obrazových příloh.
- [LI2] Adámek, Karel Václav et al. *Čechy. Díl XIII., Východní Čechy*. V Praze: J. Otto, 1905. 521 stran, 28 nečíslovaných stran obrazových příloh.
- [LI3] Juhele_CZ – Vlastní dílo, CC BY-SA 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=87191332>
- [LI4] Přemysl Otakar – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=62323730>
- [LI5] Juhele_CZ – Vlastní dílo, CC BY-SA 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=87191331>
- [LI6] Kristýna Kysilková – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=85083137>
- [LI7] Txllxt TxllxT – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=112455069>
- [LI8] Txllxt TxllxT – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=112455075>
- [LI9] Kristýna Kysilková – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=85083601>
- [LI10] Txllxt TxllxT – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=112455064>
- [LI11] Palickap – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=49285990>
- [LI12] Pudelek – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=43278787>

11. Poutní kostel Svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře

- [ZH1] Regiontourist.cz, <https://www.regiontourist.cz/co-podniknout/zelena-hora-poutni-kostel-sv-jana-nepomuckeho/>
- [ZH2] Sbírka Dismase Ignáce z Hoferů, Archiv města Brna
- [ZH3] Antonín Jan Mansfeld podle kresby Františka Witinhofera
- [ZH4] sbírka Moravské galerie v Brně
- [ZH5] NPÚ ÚOP v Telči
- [ZH6] MISTOPISY.CZ, <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/body-zajmu/60/unesco-zdar-nad-sazavou/>
- [ZH7] Novinky.cz, <https://www.novinky.cz/cestovani/tipy-na-vylety/clanek/vikendove-toulky-za-santiniho-odkazem-202229>

12. Vila Tugendhat

- [VT1] Harold – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=20275816>
- [VT2] Vít Švajcr, Dobré světlo.com – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=35673850>
- [VT3] Petr1987 – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=47055812>
- [VT4] Petr1987 – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=47055813>
- [VT5] Simonma – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5445619>
- [VT6] Libor Teplý | FOTEP, <https://www.archiweb.cz/b/vila-tugendhat>
- [VT7] Karelj – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=48776914>

13. Olomoucký hrad

- [OH1] xkomczax – Vlastní dílo, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14983652>
- [OH2] Jan Jenista – Vlastní dílo, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2086283>
- [OH3] VKOL, Misál olomoucký, po ro 1472
- [OH4] Hrbáčová, Jana, ed. a Bláha, Josef. *Jindřich Zdík (1126-1150): olomoucký biskup uprostřed Evropy*. 1. vyd. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2009. 247 s. ISBN 978-80-87149-31-7
- [OH5] Michal Mañas – Vlastní dílo, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1162284>
- [OH6] Michal Mañas – Vlastní dílo, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=351073>
- [OH7] Daniel Baránek – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2635542>
- [OH8] Kračmer, Mořic. *Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci*. Olomouc: R. Promberger, 1887, [na ob. 1886]. 111 s.
- [OH9] Michal Mañas – Vlastní dílo, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=634191>
- [OH10] Michal Mañas – Vlastní dílo, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2136209>
- [OH11] Jan Jenista – Vlastní dílo, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2136200>
- [OH12] Michal Mañas – Vlastní dílo, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=327443>
- [OH13] Jan Jenista – Vlastní dílo, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2136197>
- [OH14] Michal Mañas – Vlastní dílo, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1555625>
- [OH15] Jan Jenista – Vlastní dílo, CC BY 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2085983>

14. Kostel svatého Mořice

- [MO1] R. Krušinský
- [MO2] Jan Jeništa – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=101316637>
- [MO3] R. Krušinský
- [MO4] Johansen – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Z%C3%A1padn%C3%AD_port%C3%A1l_kostela_svat%C3%A9ho_Mo%C5%99ice_v_Olomouci.jpg
- [MO5] PetrS. – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=59030799>
- [MO6] Daniel Baránek – vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2635258>
- [MO7] R. Krušinský
- [MO8] Jiří Rosík, <http://www.varhany.net/cardheader.php?lok=3607>

15. Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie

- [KN1] Müller, Karel a kol. *Opava*.
- [KN2] Vladimír Jadrný, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=52230991>
- [KN3] Slezské zemské muzeum, Opava
- [KN4] Miroslav Olszewski – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=45714000>
- [KN5] Šopák, Pavel, Prix, Dalibor a Schenková, Marie. *Opava: konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie*.
- [KN6] Mapio.net, <https://mapio.net/pic/p-24564741/>

16. Hrad Buchlov

- [BU1] Kudy z nudy, <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/hrad-buchlov-jeden-z-nejstarsich-a-nejmohutnejsi>
- [BU2] VKOL, sign. Il 32.078
- [BU3] zamky-hrady.cz, <http://www.zamky-hrady.cz/2/buchlov.htm>
- [BU4] Jiri Kirchner (pořízeno 4. 6. 2012)
- [BU5] Kudy z nudy, <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/hrad-buchlov-jeden-z-nejstarsich-a-nejmohutnejsi>
- [BU6]
- [BU7] palickap – Vlastní dílo, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15621005>
- [BU8] Jitka Erbenová (cheva) – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=20679883>

TYFLOPRŮVODCE

po vybraných památkách Česka

příloha 1 k diplomové práci

Autor práce:

Bc. Jakub ŽEJDLÍK

Vedoucí práce:

RNDr. Alena VONDRÁKOVÁ, Ph.D., LL.M.

Odborné konzultace:

Mgr. Bc. Veronika Růžičková, Ph.D. (Ústav speciálněpedagogických studií PdF UP)

Mgr. Radek Barvíř, Ph.D. (Katedra geoinformatiky PŘF UP)

Zpracování historických textů:

Mgr. Rostislav Krušínský (Vědecká knihovna v Olomouci)

Prostorová data:

© přispěvatelé OpenStreetMap

Tisk a vazba:

Vydavatelství UP, Katedra geoinformatiky UP

Katedra geoinformatiky

Přírodovědecká fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Olomouc 2022

© **Jakub ŽEJDLÍK, 2022**

Katedra geoinformatiky (založena v roce 2001) je přední akademické pracoviště v České republice s mezinárodním významem. Zaměřuje se především na geoinformatiku a geoinformační technologie v oblasti vzdělávání, výzkumu a propagace u nás i v zahraničí.

Garantuje studium geoinformatiky s důrazem na geografické úlohy, tvorbu map, atlasů a sestavování počítačových modelů. Výzkum zaměřuje do tří směrů – prostorové modelování geografických jevů v GIS, digitální kartografii a bezkontaktní monitoring krajiny.

Univerzita Palackého
v Olomouci

katedra
geoinformatiky